

Proměny současné české rodiny a partnerských vztahů v důsledku pandemie Covid-19

Simona Daňková

Bakalářská práce
2023

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Simona Daňková**
Osobní číslo: **H200174**
Studijní program: **B0111A190011 Sociální pedagogika**
Forma studia: **Prezenční**
Téma práce: **Proměny současné české rodiny a partnerských vztahů v důsledku pandemie Covid-19**

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti současné české rodiny, partnerských vztahů a pandemie Covid-19.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvalitativního výzkumu formou hloubkového rozhovoru.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- GABURA, Ján, 2012. Teória rodiny a proces práce s rodinou. Bratislava: Iris. ISBN 9788089256952.
MAŘÍKOVÁ, Hana, Marie ČERMÁKOVÁ a Jadwiga ŠANDEROVÁ, 2000. Proměny současné české rodiny: Rodina – gender – stratifikace. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN 80-85850-93-1.
MOŽNÝ, Ivo, 2008. Rodina a společnost. 2. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN 9788086429878.
SATIR, Virginia, 2006. Kniha o rodině: základní dílo psychologie vztahů. 2. Praha: Práh. ISBN 8072521500.
ŠVARČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ, 2007. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Helena Skarupská, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **20. ledna 2023**

Termín odevzdání bakalářské práce: **28. dubna 2023**

L.S.

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 20. ledna 2023

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně .....
.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydávalečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá proměnami současné české rodiny v důsledku pandemie Covid-19. Práce je rozdělena na dvě hlavní části, na teoretickou a praktickou. V teoretické části se věnujeme rodině, jejím typům, funkcím a charakteristickým znakům současné rodiny. Dále jsou zde obsaženy teoretické poznatky týkající se partnerských vztahů, konkrétně jejich fází, krizí a vývojovému cyklu soužití v manželství a rodině. Poslední kapitola je věnována pandemii Covid-19. V ní jsou popsána jednotlivá opatření, která byla zavedena proti šíření nemoci, a jejich vliv na rodiny. Praktická část nám umožňuje vhled do života vybraných respondentů, se kterými byly vedeny rozhovory týkající se průběhu jejich života v období pandemie Covid-19.

Klíčová slova: rodina, partnerské vztahy, pandemie Covid-19

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with the transformations of the contemporary Czech family as a result of the Covid-19 pandemic. The theoretical part deals with the family, its types, functions and characteristics of the contemporary family. Furthermore, theoretical knowledge concerning partner relationships, specifically their phases, crises and the developmental cycle of cohabitation in marriage and family are included. The last chapter is devoted to the Covid-19 pandemic, describing the various measures that have been taken to counter its spread and its impact on families. The practical section gives us an insight into the lives of selected respondents who were interviewed regarding the course of their lives during the Covid-19 pandemic.

Keywords: family, partner relationships, Covid-19 pandemic

Ráda bych poděkovala vedoucí bakalářské práce PhDr. Heleně Skarupské, Ph.D., za odbornou přípravu a metodologickou pomoc při zpracování mé práce. Dále bych chtěla poděkovat mé rodině, partnerovi a kamarádům za jejich trpělivost a velkou podporu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 RODINA.....	12
1.1 TYPY RODINY	13
1.2 FUNKCE RODINY.....	14
1.3 CHARAKTERISTICKÉ ZNAKY SOUČASNÉ RODINY	17
1.3.1 Demokratizace uvnitř rodiny.....	17
1.3.2 Izolovanost rodiny.....	18
1.3.3 Změna ve struktuře rodiny	18
1.3.4 Dezintegrace rodiny	18
1.3.5 Vyšší nároky na čas strávený v pracovním procesu.....	18
1.3.6 Diferencovanost rodin podle socioekonomické úrovně.....	19
1.3.7 Proměny v organizaci rodinného cyklu.....	19
2 PARTNERSKÉ VZTAHY JAKO ZÁKLAD RODINY	21
2.1 FÁZE PARTNERSKÉHO VZTAHU	21
2.1.1 Zamilovanost.....	21
2.1.2 Období do 3. měsíců	22
2.1.3 Období mezi 3. a 6. měsícem	22
2.1.4 Období déle než 6 měsíců	23
2.2 PARTNERSKÉ KRIZE	23
2.2.1 Krize 3. roku.....	23
2.2.2 Krize 7. roku.....	23
2.2.3 Krize v období mezi 18-25 rokem	24
2.3 VÝVOJOVÝ CYKLUS SOUŽITÍ V MANŽELSTVÍ A RODINĚ	24
3 PANDEMIE COVID-19.....	29
3.1 OPATŘENÍ PROTI ŠÍŘENÍ PANDEMIE COVID-19 V ČR	29
3.2 PÉČE O DĚTI V DOBĚ PANDEMIE COVID-19	30
3.3 VÝUKA DĚTÍ V OBDOBÍ PANDEMIE COVID-19	31
3.4 DOPAD PANDEMIE COVID-19 NA RODINY	32
3.4.1 Ekonomické dopady pandemie Covid-19 na rodiny.....	32
3.4.2 Zdravotní dopady pandemie Covid-19 na rodiny	33
3.4.3 Sociální dopady pandemie Covid-19 na rodiny	33
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	35
4 DESIGN VÝZKUMU.....	36
4.1 CÍLE VÝZKUMU	36
4.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	37
4.3 VÝBĚR VÝZKUMNÉ STRATEGIE.....	37

4.4	VÝZKUMNÁ JEDNOTKA	37
4.5	VÝZKUMNÝ NÁSTROJ	38
4.6	METODY ANALÝZY DAT	39
5	ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	40
5.1	INTERPRETACE KATEGORIÍ	40
5.1.1	Kategorie Opatření a restrikce	40
5.1.2	Kategorie Společné soužití.....	42
5.1.3	Kategorie Rodinná podpora	43
5.1.4	Kategorie Změny režimu.....	45
5.2	PARADIGMATICKÝ MODEL A JEHO INTERPRETACE.....	48
5.3	ZAKOTVENÁ TEORIE A JEJÍ INTERPRETACE	50
5.4	ZÁVĚREČNÉ SHRNTÍ	51
5.5	LIMITY VÝZKUMU	52
	ZÁVĚR	53
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	55
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	60
	SEZNAM OBRÁZKŮ	61
	SEZNAM TABULEK.....	62
	SEZNAM PŘÍLOH.....	63

ÚVOD

Rodina je pro mnohé z nás úplně vším, je to místo, do kterého se narodíme, ve kterém vyrůstáme a když dospějeme, tvoříme si svoji vlastní a do té původní se stále rádi vracíme. Rodina však také představuje velice křehkou instituci, která se potýká nejen s radostmi, ale také starostmi běžného života. V současné době na rodinu působí mnoho nástrah, kterým je nucena čelit. Jednou z takových nástrah byla i pandemie Covid-19, která zasáhla téměř všechny rodiny po celém světě, některé méně, některé více. Jelikož je pandemie Covidu-19 stále poměrně aktuálním tématem, rozhodli jsme se naši práci zaměřit právě tímhle směrem a zjistit, jak tato pandemie ovlivnila partnerské a rodinné soužití ve vybraných českých rodinách. Jelikož jsme v rámci výzkumu chtěli nahlédnout do tématu a hlouběji mu porozumět, rozhodli jsme se pro kvalitativní výzkumnou metodu a sběr dat byl proveden pomocí rozhovoru. Bakalářská práce se skládá ze dvou částí, teoretické a praktické.

V teoretické části jsou popsána témata týkající se rodiny. Začali jsme samotným vysvětlením a objasněním pojmu rodina pomocí odborných definic různých autorů. Dále jsme se věnovali typům rodin, popsali jsme její funkce a charakteristické znaky současné rodiny. Další kapitola byla věnována partnerským vztahům, které jsou základem každé rodiny. Věnovali jsme se jednotlivým fázím, jimiž partnerské vztahy prochází a následně krizím, které vznikají v partnerském soužití a věnujeme se i vývojovému cyklu soužití v manželství a rodině. Třetí a poslední kapitola teoretické části pojednává o pandemii Covid-19. V ní jsme stručně objasnili, o jaké onemocnění se jedná, kde vzniklo a jak se šířilo a dále jsme se věnovali pro naši práci podstatnějším aspektům, jako jsou jednotlivá opatření, která byla zavedena, výuce dětí v období pandemie a jednotlivým dopadům pandemie na rodinu.

Praktická část popisuje samotný výzkum a jeho jednotlivé kroky, jsou v ní popsány cíle výzkumu, hlavní výzkumná otázka, výzkumné strategie, výzkumná jednotka a výzkumný nástroj, a také analýza a interpretace získaných dat.

Účelem bakalářské práce je sestavení teoretického podkladu o zkoumaném tématu a rozšíření a obohacení již existujících vědeckých poznatků.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Společnost, ve které žijeme stále považuje rodinu za jeden z nejdůležitějších článků přirozené soustavy mezilidských vztahů, které jsou základem optimálního fungování státu – „*jakmile lidé přestávají plnit rodinné závazky, společnost ztrácí svou sílu*“ (Možný, 2006 s.15). Matoušek, (1997 in Gabura, s.11) uvádí že „*prakticky neexistuje typ společnosti, který by se neopíral o rodinu jako svůj základní článek.*“

Nejtradičnější definice popisuje „*rodinu jako základní buňku společnosti.*“ O této definici lze říci, že zůstala nezpochybněná měnicími se vzory, preferencemi a politickými režimy (Gabura, 2012, s. 25).

Dunovský (1999, s. 91) vychází z tradiční definice a uvádí, že rodina představuje nejstarší základní společenskou skupinu či společenství, která je propojena vnitřními i vnějšími interakcemi. Rodina prostřednictvím svých funkcí a činností naplňuje požadavky svých členů i celé společnosti. V průběhu dějin se neustále měnila, co se její velikosti, struktury, významu a začlenění do společnosti týče. Jedná se o velmi křehkou, avšak stabilní instituci, která udržuje lidskou existenci díky své schopnosti přizpůsobit se aktuálním společenským a jiným podmínkám.

Rodinné jádro v našich kulturních podmínkách utváří dyadický pár – muž a žena, žijící společně ve formě partnerství nebo manželství – „*manželství je sociálně akceptovaný a posvěcený sexuální svazek mezi dvěma dospělými jedinci*“ (Giddens, 2013, s. 309). Základním stavebním kamenem rodiny jsou příbuzenské vztahy, které představují „*svazky mezi jedinci navázané sňatkem nebo pokrevní linií (matky, otcové, sourozenci, potomci)*“ (Giddens, 2013, s.309).

Podle Anthonyho Giddense je rodina „*skupina osob spojená přímým příbuzenstvím, jejíž dospělí členové a členky na sebe berou zodpovědnost za děti*“ (Giddens, 2013, s. 308-309). Velký sociologický slovník uvádí, že kromě přebrání zodpovědnosti za děti je důležitá i výchova a socializace, prostřednictvím nichž jsou na děti přenášeny kulturní vzorce, což zajišťuje zachování kontinuity kulturního vývoje (Maříková, 1996, s. 940).

Dle Možného je rodina společenská instituce, jejímž hlavním účelem, je vytvoření takového prostoru pro reprodukci společnosti, který je soukromý a chráněný před vířícím a neprůhledným veřejným světem. Ochraňuje své členy, udržuje svoji podobu a přizpůsobuje se změnám prostředí (Možný, 2008, s. 14).

Pro každého z nás je rodina soukromým prostředím. Každý z nás má právo na rodinné soukromí, protože to, co se děje v naší rodině, je věcí osobního soukromí, které by mělo být sdíleno pouze s ostatními členy rodiny. „Právo na soukromí v rodině patří mezi základní lidská práva kulturního člověka“ (Možný, 1990, s. 9). Avšak postupujícím vývojem, dle Émila Durkheima, dochází k paradoxu, kdy současná rodina představuje „soukromou záležitost“, ale je zároveň čím dál více i věcí „veřejnou“. Vychází z toho, že rodina se stává více závislá na státu, který určuje podmínky zaručující jeho dobré fungování a má možnost kontroly nad soukromým životem (Durkheim in Singly, 1999, s. 11).

1.1 Typy rodiny

Antropologie rodiny hovoří o typech rodiny podle toho, kdo všechno může tvořit manželství a jaké jsou práva a povinnosti jednotlivých členů k ostatním členům, případně, kdy práva a povinnosti zanikají. Vzhledem k tomu, že se zde zabýváme evropskou, potažmo českou rodinou, nebudeme se těmito typy dále zabývat. K vytvoření typologie rodin se používají různá kritéria. Jedním z kritérií evropské rodiny je například počet jejích členů. Rodina je na základě počtu členů dle Giddense (2013, s. 309) rozdělena do následujících kategorií:

- **Nukleární** – nukleární rodina představuje soužití dvou dospělých jedinců, sdílejících společnou domácnost s vlastními, popřípadě adoptovanými dětmi.
- **Rozšířená** – rozšířená rodina vzniká tehdy, kdy mimo sezdaný pár a jejich děti žijí ve společné domácnosti ještě jejich blízcí příbuzní nebo pokud průběžně udržují blízké vztahy. Blízkými příbuznými jsou myšleni prarodiče, bratři s manželkami sestry a jejich manželé, popřípadě tety, strýcové, synovci a neteře.

Dále rozlišujeme typy rodiny ve vztahu k jedinci:

- **Orientační** – v tomto typu rodiny se jedinec narodil a figuruje zde jako vyrůstající dítě.
- **Prokreační** – prokreační rodinu lze chápat jako novou rodinu, jedinec plní roli zakladatele vlastního rodinného svazku a dvojice se zde zakládá nové manželství (Kraus, 2008, s. 80).

Dále rodinu můžeme klasifikovat dle její funkčnosti:

- **Funkční** – ve funkčních rodinách dochází k řádnému plnění všech funkcí a povinností.

- **Dysfunkční** – v dysfunkčních rodinách dochází k nedostatečnému naplnění některých funkcí, avšak celkový rodinný život není v zásadě ohrožen.
- **Afunkční** – rodina je naprosto nefunkční, neplní své základní funkce a povinnosti, brání socializaci a vývoji dítěte a tyto podněty vedou k jejímu vnitřnímu rozkladu (Kraus, 2008, s. 80).

Kapitola pojednává o jednotlivých typech rodin, jež jsou klasifikovány podle několika kritérií, jedním z nich je i funkčnost rodiny, na kterou navazujeme v následující kapitole.

1.2 Funkce rodiny

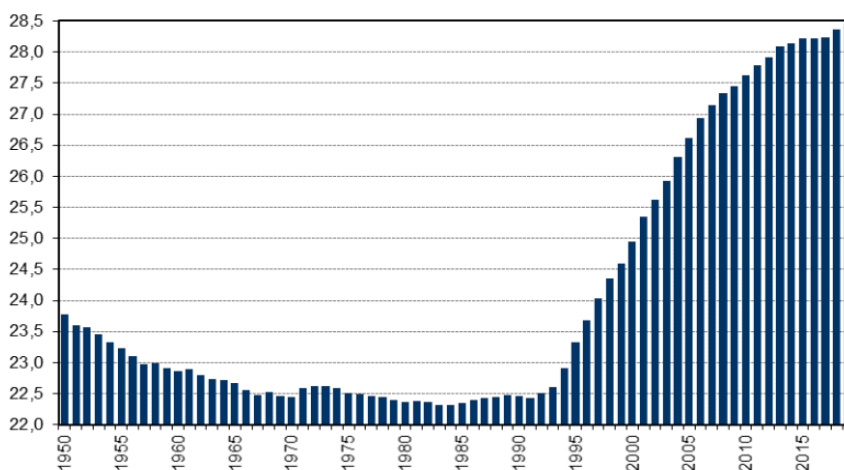
Rodina je pro člověka i společnost zásadní institucí, která zajišťuje mnoho funkcí. Je to základní sociální jednotka, která hraje klíčovou roli v životech lidí i celé společnosti. Rodina poskytuje členům základní potřeby jako jsou jídlo, oblečení a bydlení, ale také poskytuje emocionální podporu a péči o zdraví. Je považována i za prostředí, ve kterém dochází k předávání kulturních a etických hodnot a norem a pomáhá jednotlivcům přizpůsobit se společnosti (Kraus, Poláčková, 2001, s. 79).

Povinnosti a požadavky kladené na rodinu v dnešní společnosti neustále rostou. Důsledkem toho se uvádí, že některé své funkce rodina neplní zcela efektivně. Na druhou stranu je v současné moderní době rodina více než kdy jindy klíčová jako protiváha veřejné sféry a veřejného světa a je často jediným místem, kde její členové, zejména děti mohou nalézt oporu a je považována za nepostradatelnou instituci v životě člověka i celé společnosti (Matoušek, 1997 in Kraus, 2008, s. 81).

Vzhledem k tomu, že rodina se pohybuje v určitém sociálním prostoru, který se časem mění, došlo v průběhu dějin i ke změnám rodinných funkcí. Změny se týkaly obsahu funkcí, došlo ke ztrátě jejich původních významů, k přetvoření, zmizení, zúžení nebo rozšíření funkcí (Kraus, Poláčková, 2001, s. 79).

Vlivem proměny široké rodiny na rodinu nukleární došlo k funkcionální specializaci, kterou lze chápat jako proces ve kterém rodina ztratila část svých funkcí a řada funkcí byla v průběhu vývoje moderní společnosti převzata státem. Rodina si uchovala dvě základní funkce: a to funkci prvotní socializace dětí a emocionálně psychologické stabilizace dospělých (Parsons, 1951 in Kraus, Poláčková 2001, s. 79).

Biologicko-reprodukční funkce rodiny má zásadní význam pro členy rodiny i pro celou společnost. Spolehlivá reprodukční základna je nezbytná pro efektivní vývoj společnosti. Proto je v jejím nejlepším zájmu, aby se rodil dostatek dětí, který tyto společenské potřeby naplní. V této oblasti hraje roli i stát, který v zájmu společnosti vyvíjí různá sociální opatření, kterými zasahuje do oblastí péče o rodinu (Kraus, Poláčková, 2001 s. 79). Ve společnostech dnešní doby vnímáme existenci trendu, v němž je zplazení dítěte a následná péče o něj považována za překážku v seberealizaci rodičů a také v jejich profesním růstu. Nízkopříjmové páry či rodiny považují dítě za přepych, který si nemohou dovolit. Stále více párů zastává rozhodnutí nemít děti nebo mít maximálně jedno dítě, také u žen došlo k posunu věkové hranice a stávají se matkami ve vyšším věku, než to bylo obvyklé v dřívějších letech (Kraus, 2008, s. 81).

Obrázek 1 - Průměrný věk žen při narození 1. dítěte v letech 1950-2019 (ČSÚ, 2020)

Sociálně-ekonomická funkce disponuje řadou různých hledisek. Rodina je považována za klíčovou pro růst ekonomické struktury společnosti, protože její členové chodí do zaměstnání, odvádí daně, pojištění a tím se stávají součástí ekonomické struktury státu. (Kraus, Poláčková, 2001, s. 80). Úkolem členů v téměř každé rodině je rozhodovat v oblastech plánování a přerozdělování finančních zdrojů v rámci svých domácností. Hospodaření s finančními prostředky by mělo být velmi dobře promyšleno a uváženo, protože neovlivňuje rodinu pouze z hlediska ekonomického, ale má vliv i na sociální a psychologickou stránku rodin. (Kraus, Poláčková, 2001, s.80 a Gabura, 2012 s.79). Rodiny v hmotné nouzi jsou příznakem ekonomické dysfunkce, která je v dnešní době často způsobena nezaměstnaností nebo růstem životních nákladů. (Kraus, 2008, s.82).

Socializačně-výchovná funkce rodiny je další zásadní funkcí, protože rodina je prvním sociálním prostředím dítěte, ve kterém se učí zapadnout do sociálního života a osvojovat si základní návyky a způsoby chování běžné ve společnosti. Hlavní cíl socializačního procesu v rodině spočívá v přípravě dětí a mladistvých na vstup do praktického života (Kraus, Poláčková, 2001 s. 80). Se socializačně-výchovnou funkcí souvisí pojem socializace, kterou Giddens definuje jako: „*proces vývoje od stádia bezmocného novorozence až po osobu, která si dobře uvědomuje sebe samu a orientuje se ve vlastní kultuře*“ (Giddens, 1999 s. 39).

V procesu výchovy a socializace se od našich rodičů a okolí učíme základní vzorce a normy chování, které naše společnost vyžaduje. Je však důležité zmínit zde fakt, že „*role rodiny v socializaci dítěte se neustále zmenšuje*“ (Singly, 1999 s. 20). Za socializační a výchovné aspekty dětství jsou stále více zodpovědné jiné instituce – školy, volnočasová zařízení a také média. Tyto zmíněné instituce mají velký vliv na to, jak děti vystupují a jaké je jejich chování. Důležitou roli zde hraje také to, že rodiče jsou čím dál více zaneprázdnění a tráví se svými dětmi méně času.

Funkce sociálně-psychologické podpory má v rodině také své nezastupitelné místo, protože v každé rodině se vytváří určitá hodnotová a psychická atmosféra, která má vliv na všechny členy rodiny – mladé, dospělé i starší. (Kraus, Poláčková, 2001, s. 82)

Paulík (2017, s. 37) ve své publikaci uvádí že díky pozorování řady lidí v krizových životních situacích dospěl k tomu, že pozitivní sociální vazby v rodině, i dalších sociálních skupinách, pomáhají lidem lépe se adaptovat na nepříznivé podmínky v životě, a dokonce mají vliv i na lepší zdravotní stav. To, že nám naše rodina poskytne pocity důvěry, sounáležitosti, lásky a plně nás přítom akceptuje, v nás vyvolává pocity spokojenosti se sebou samým a celkově s naším životem. A díky tomu máme pocit, že jsme schopní a silní se právě vyrovnat s nepříznivými podmínkami.

Podstatou sociálně psychologické funkce v rodině je tedy přesvědčení o blízkosti a sounáležitosti s lidmi, se kterými se setkáváme – členy naší rodiny. Vědomí, že máme kolem sebe lidi, kteří nám vyjadřují podporu a porozumění nás posiluje, zlepšuje naše sebehodnocení a formuje nám pozitivní vztahy k okolnímu světu. Stále vřelé citové klima je velmi důležité pro děti, které v rodině vyrůstají, dospělé ale především pro její nejstarší členy. Budování a udržování pozitivního citového rodinného klimatu je tak stěžejním a velmi náročným úkolem rodiny (Kraus, Poláčková, 2001, s. 82).

Poruchy sociálně-psychologické funkce vznikají v celé řadě situací, jedná se například o konfliktní situace v rodině (neshody, hádky, rozvodové rozepře), závislost člena rodiny na alkoholu, drogách nebo hazardu, ale také v případech sociálně a emočně nevyzrálých rodičů kteří si nesou nevhodné vzory ze své rodiny a naráží na obtíže v naplňování sociálně psychologických potřeb svých dětí (Kraus, Poláčková, 2001, s. 82).

Ve vztahu k sociálně psychologické funkci je nutno zmínit i **emocionální funkci rodiny**, která s ní úzce souvisí a hraje zásadní a nezastupitelnou roli v životě každého z nás i každé rodiny. Emocionální funkce tvoří tolik potřebné citové zázemí, pocit lásky, bezpečí a jistoty. Jsou to aspekty, které žádná instituce nedokáže v uspokojivé míře naplnit. Tato funkce je tedy zásadní a nezastupitelná (Kraus, 2008, s. 83).

Stabilita sociálně-psychologické a emocionální funkce jsou těmi nejzákladnějšími jistotami, které rodina může svým členům, především dětem, poskytnout.

Zbývá připomenout ještě **rekreační, relaxační a zábavnou funkci rodiny**, která se týká všech jejích členů, ale největší význam má pochopitelně pro nejmladší členy – děti. Naplňování této funkce lze pozorovat v tom, do jaké míry spolu členové tráví volný čas a jakým zájmovým činnostem se věnují, jakým způsobem tráví společné dovolené apod. (Kraus, 2008, s. 83).

1.3 Charakteristické znaky současné rodiny

Následující kapitola pojednává o znacích současné české rodiny, informace vycházejí z pohledů různých autorů a jsou obohaceny aktuálnějšími přehledy z internetových zdrojů.

1.3.1 Demokratizace uvnitř rodiny

Demokratizace v rodině připravila muže o jeho výsadní postavení. Některá privilegia a povinnosti, které byly dříve vyhrazeny pouze mužům, nyní náleží i ženám. Děti se aktivně podílejí na uspořádání rodinného života a jejich vztah s rodiči je více partnerský. Přestože otcova autorita v rodině vlivem společenských změn poklesla, nelze říci, že by jeho role v rodině byla méně významná, naopak přítomnost otce i matky a jejich vzájemně se doplňující role jsou pro děti nenahraditelnými aspekty. Děti od prvních chvil svého života sledují své rodiče, kteří představují pár a učí se od nich, jak partnerské vztahy fungují (Kraus, 2008, s. 83-84).

1.3.2 Izolovanost rodiny

Rodina často zažívá určitou sociální izolaci a žije v ústraní od okolního světa. Je to důsledek rostoucího trendu odděleného života generací a snižující se hodnoty sousedských vztahů. Rodina se stahuje do ústraní, aby unikla náporu podnětů přítomných v dnešním přetechnizovaném a medializovaném životě (Kraus, 2008, s. 84).

1.3.3 Změna ve struktuře rodiny

Rodina se zmenšuje, a to hned z několika důvodů. Prvním důvodem je omezování mezigeneračního soužití, druhým důvodem je nižší počet dětí v rodině a poslední je vzrůstající počet osob žijících samostatně – singles (Kraus, Poláčková, 2001, s. 83).

1.3.4 Dezintegrace rodiny

Dezintegraci rodiny lze chápat jako nedostatek volného času, který rodina tráví společně. Důsledkem toho je, že se rodina méně schází, vážne vzájemné sdělování si zážitků, radostí, ale i starostí. Rodiny a partneři se čím dál častěji doma pouze potkávají, korespondují spolu nebo přestávají komunikovat. Obvyklým jevem je také to, že si partneři vedle rodinného života vytvoří ještě další pomyslný život, plný svých zálib a koníčků. Důsledkem tohoto jevu je, že děti v těchto rodinách žijí také svým vlastním životem a život rodiny je atomizován (Kraus, 1998 in Kraus, 2008, s. 84).

1.3.5 Vyšší nároky na čas strávený v pracovním procesu

Přílišná pracovní zátěž rodičů, vyžadující velké časové nasazení, má velký vliv na životní styl rodiny a podepisuje se i pod výše zmíněnou dezintegraci. Jestliže jsou partneři příliš zatíženi pracovními aktivitami a chodí domů unavení, mají k dispozici méně volného času, který by mohli trávit se svojí rodinou a zajistit si tak kvalitní rodinný život. Nedostatkem volného času rodičů trpí zejména děti, které bývají rodiči formou kompenzace obdarovávány nadměrným množstvím materiálních prostředků a vysokým kapesným. Hodnoty a charakterové vlastnosti dětí (neskromnost, sobectví a arogance) se v tom přirozeně odrážejí, a může to v konečném důsledku přispět k jejich abnormálnímu chování. Model současné rodiny bývá často dvoukariérový, díky tomu, že došlo k vzrůstu vzdělanosti u žen, jejich kvalifikovanosti a zaměstnanosti. Pracovní kariéra ženy bývá v určitých případech podnětem k rozpadu rodiny (Kraus, 2008, s. 84-85). V porovnání s rodinami, ve kterých se kariéře věnuje pouze jeden z partnerů, je funkčnost dvoukariérové rodiny odlišná. Odlišuje se hned v několika aspektech, prvním je ekonomická rovina, kde dvoukariérové rodiny

vykazují vyšší příjmy a s tím spojenou vyšší životní úroveň. Na ekonomickou rovinu navazuje sociální postavení, kdy partneři orientující se na kariéru disponují vyšším sociálním postavením a díky tomu má vyšší sociální postavení celá jejich rodina. Odlišnosti je možné pozorovat jak v rovině hodnotové, v níž je přisuzován rozdílný význam práci a rodině, tak i v názorové a v životním stylu, který se odráží zejména v náplni a trávení volného času (Maříková, 2000 s.109-110).

1.3.6 Diferencovanost rodin podle socioekonomické úrovně

Důležité je také upozornit na rostoucí socioekonomickou segregaci rodin. Domácnosti s nižšími příjmy tvoří velkou část populace. Některé z nich se vystavují riziku sociální marginalizace, protože když se snaží využít půjčky k řešení svých finančních problémů, často skončí s neúměrným dluhem. Tato skutečnost má nepříznivý dopad na socializaci jako celek. Děti ze sociálně dysfunkčních domácností se například častěji stávají objektem šikany a v takových rodinách bývá také vyšší míra deviantního chování. Současně se zejména mladé rodiny s dětmi ocitají v náročné situaci (Kraus, 2008, s. 86).

Česká národní banka uvádí, že celkové finanční závazky sektoru domácností v České republice k 31. 12. roku 2022 činily 302412,4 mil. Kč na spotřebu, 1674228,5 mil. Kč na bydlení a 170264,5 mil. Kč na ostatní a jsou tedy vyšší než v předchozích letech (ČNB, 2023).

1.3.7 Proměny v organizaci rodinného cyklu

Pod pojmem rodinný cyklus si můžeme představit proces, v němž jednotliví členové rodiny nejprve přebírají a následně předávají přesně definované role ke kterým jsou určeni, zároveň dochází k uchovávaní tradic a stereotypů, a to vše se děje za předpokladu biologické reprodukce rodiny (Maříková, 2000, s.67). K proměnám došlo především v oblasti rodičovství, kdy se rodiči stávají osoby ve vyšším věku a tím pádem se zvyšuje i věk prarodičů, kteří jsou však vzhledem k důchodové praxi ještě zapojeni do pracovního procesu (Kraus, Poláčková, 2001, s. 83). V období socialismu ženy rodily své první dítě ve velmi brzkém věku, mediánový věk se pohyboval okolo 22,5 let. (Sobotka et al., 2008, s. 411). Později tedy „v roce 2011 rodily ženy děti v průměru ve věku 29,7 let, v roce 2021 to bylo o 0,7 roku později, tedy ve věku 30,4 let,“ uvádí Magdalena Baštecká z oddělení demografické statistiky ČSÚ (Úroveň plodnosti, 2022).

2 PARTNERSKÉ VZTAHY JAKO ZÁKLAD RODINY

Motto:

„Pamatujte si, že nejlepší vztah je ten, ve kterém vaše vzájemná láska je větší, než vaše vzájemné potřeby“

Dalajláma

Základním stavebním kamenem rodiny jsou lidé žijící společně v partnerském vztahu. Partnerské vztahy jsou ve společnosti velmi diskutovaným tématem a svůj pohled na ně vyobrazuje i odborná literatura. Úvodní fází partnerského vztahu je vzájemné poznávání dvou jedinců, tedy „namlouvání“ – *činnost, která je vytrvalá jako lidský rod, bez ní by ostatně nebyl možný. Je to činnost náročná a komplikovaná, vkládáme do ní často ze sebe to nejlepší“* (Možný, 2006, s. 116).

Následující fází úspěšných námluv je příchod lásky – *vyjadřuje vzájemnost a fyzickou sounáležitost, kterou k sobě dva lidé cítí“*. (Giddens, 2013 s. 307) a milostného vztahu, který *„dá mnohým z nás ty nejsilnější pocity jaké kdy zažijeme“* (Giddens, 2013, s. 307).

Plaňava (1998, s. 63) nazývá partnerský (manželský) vztah procesem vyvažujícím vzájemnou intimitu mezi partnery a jejich osobní autonomií. Partnerský vztah je *„plný napětí, možných střetů a nikdy není hotový jednou provždy je třeba jej znovu utvářet a naplňovat.“* Autor také přirovnává podobnost partnerství a živého organismu. Obojí se rodí, vyvíjí a také zanikají.

Partnerský vztah je *„vzájemná dohoda, může být nevyslovená, může být výslovná, leč veřejně nedeklarovaná - a může být i právně registrována jako manželství“* (Možný, 2006 s. 114). Z definice tedy lze odvodit, že existují dva základní druhy partnerských vztahů, a to vztah právně stvrzený zvaný **manželství** anebo **nesezdané soužití**.

2.1 Fáze partnerského vztahu

Partnerské vztahy prochází několika fázemi.

2.1.1 Zamilovanost

Zamilovanost je první fází, kterou vztah prochází. Jedná se o relativně krátkodobou fázi, která trvá pouze 2, maximálně 3 roky. Každý člověk ji prožívá individuálně, u někoho

zamilovanost trvá měsíc, u někoho dva měsíce a u dalšího třeba i půl roku či rok. Zamilovanost je období nabitě štěstím, euforií a odvahou. Zamilovaní lidé mají pozitivní přístup, vyšší sebevědomí jsou také hovornější a lépe navazují nové vztahy. V této době se lidem daří, i v práci. Sálá z nich komunikativnost a pozitivní nálada a nic se pro ně nezdá být těžké nebo nedosažitelné. Příčinou těchto pozitivních pocitů jsou hormony, které ovlivňují to, jak jsou věci vnímány. Konkrétně fenylethylamin (PEA), přezdívaný hormon zamilovanosti a serotonin – hormon štěstí. Zamilovaní lidé mají mnohem více energie a pozitivního přístupu a cítí se jako omámení, což někdy může být i značná nevýhoda, protože vlivem hormonů jsme tolerantnější k partnerovým charakteristikám a například to, co je za normálních okolností nepřijatelné, je ve vlně zamilovanosti považováno za zajímavé a okouzlující. Dochází také ke smířlivosti s věcmi, které by měly být červeným praporkem, že něco není v pořádku (Matějková, 2007, s. 11).

2.1.2 Období do 3. měsíců

Charakteristickým znakem tohoto období je zjišťování, zdali o nás druhá osoba projevuje zájem. Jedná se o čas strávený vzájemným poznáváním. Partneri si vyměňují podrobné informace o svých osobnostech, které jsou často velice intimní, na řadu přicházejí také témata, která v pozdějších fázích vztahu nejsou pro partnery komfortní a neradi se o nich baví. Kouzlo čerstvě vytvořeného spojení, bývá doprovázeno silnou sexuální přitažlivostí. Partnerova sdělení si upravujeme k obrazu svému a tím prohlubujeme pocit sblížení, jsme tedy v této fázi vůči partnerovi velmi nekritičtí (Matějková, 2007, s. 11).

2.1.3 Období mezi 3. a 6. měsícem

V této fázi jedinci tvoří oficiální pár a jejich vztah je považován za vážný. Dochází zde k užšímu citovému sblížení a větší osobní angažovanosti ve vztahu. Součástí je také poznávání partnerových zvyků a jeho rodinného, pracovního a domácího prostředí. Je čas přemýšlet také o tom, zdali má vztah potenciál do budoucna a zda není zatížen nedostatkem osobního souznění či jinými aspekty, které by mohly narušit společné soužití (Matějková, 2007, s. 12).

2.1.4 Období déle než 6 měsíců

O této fázi mluvíme jako o dlouhodobém vztahu. Partneři jsou seznámeni s životními návyky toho druhého. Dochází k uvědomování si odlišností v jednotlivých životních stylech a vzniká zde prostor i pro první konflikty ohledně životních očekávání a plánů. Součástí je také seznámení se se širším partnerovým okolím, jeho přáteli a širší rodinou (Matějková, 2007, s. 13).

2.2 Partnerské krize

2.2.1 Krize 3. roku

Delší společné soužití partnerů již není provázeno vášnivou zamilovaností a partneři čelí nástupu realističtějšího období, které sebou nese jistá úskalí. Okouzlení partnerem již není takové jako ve fázi zamilovanosti a slábne i plné pochopení pro vše co partner dělá. Na řadu přicházejí také rozepře, kdy se partneři neshodují ve svých názorech, klesá vzájemný obdiv a vystupují slabé stránky a nedokonalosti. Potřeby jiskření a vzrušení střídá docenění názorové shody s partnerem, jeho zodpovědnost, blízkost, pocit bezpečí a akceptace. Do vztahu dvou lidí vstupují také děti, které značně změní životy obou partnerů. Vyžaduje to velkou dávku přizpůsobení se rodinnému životu a upozadění svých vlastních koníčků a zábavy. Příčinou krize může být touha partnera žít neustále ve fázi zamilovanosti a neschopnost přizpůsobit se životnímu stylu druhého partnera například v souvislosti s mateřstvím. Doba trvání této krize je přibližně jeden rok (Matějková, 2007, s. 16).

2.2.2 Krize 7. roku

Krize po sedmi letech postihuje vztahy, které jsou ve většině případů stabilizované a klidné. Páry v tomto období obvykle již mají děti, které jsou značně odrostlé a nevyžadují tak intenzivní péči svých rodičů. V domácnosti panují zaběhlé stereotypy, které mohou být pro vztah právě kamenem úrazu. Jestliže máme dojem, že nás partner nemůže ničím překvapit, známe jeho dobré i špatné stránky, a také touhy a hodnoty, přechází náš vztah do fáze stereotypu. Stereotyp ve vztahu se může proměnit i v životní způsob, jenž je obtížné náhle změnit. Stereotyp není vnímán zcela negativně, zároveň však partnerům nepřináší uspokojení. Do stereotypu v tomto období upadá i sexuální život, dochází ke ztrátě vášně a v důsledku toho se může objevit i nevěra (Matějková, 2007, s. 17,18).

2.2.3 Krize v období mezi 18-25 rokem

Toto krizové období v partnerském vztahu je spojeno spíše s věkem a životním stádiem partnerů, než se samotným trváním manželství či partnerství. Jedná se totiž o období, které je pro partnery, kteří jsou rodiči, velmi náročné, jejich děti již dospěli nebo dospívají do věku, kdy opouští své domovy a nemají potřebu již s rodiči trávit tolik času. Na partnerech tedy je, aby se naučili znovu trávit čas sami se sebou jen ve dvou, trávit společné večery ve dvou, jezdit sami na dovolenou, zkrátka obnovit blízkost a partnerství mezi nimi, což může představovat velice náročný úkol, zejména pro partnery, jejichž komunikace byla založena pouze na tématech o dětech. V tomto stádiu již není pro partnery podstatné najít v tom druhém naplnění v sexuální oblasti, ale spřízněnou duši, která jim bude naslouchat, která s nimi najde společnou řeč a dojde ke vzájemnému porozumění. Jestliže se partnerům nepovede po odchodu dětí z domova najít smysl ve vztahu mezi nimi, dochází často k rozpadu těchto vztahů, kdy jeden i druhý hledají porozumění u partnerů jiných (Matějková, 2007, s. 19, 20). Karlsson, Borell (2002 in Hasmanová, Kreidl 2012, s.196) uvádí, že navazování vztahů v pozdějším věku s sebou nese jistá specifika, například že tito lidé vyhledávají takové formy partnerství, v nichž nebudou nuceni reorganizovat svou každodenní rutinu, dělbu práce a sociální vztahy. Preferují zachování nezávislosti, například ve formě odděleného bydlení.

2.3 Vývojový cyklus soužití v manželství a rodině

Vývojový cyklus rodiny popisuje nejen průběh života v rodině, ale poukazuje také na různé etapy života člověka, ve kterých se dějí jisté specifické změny. Matoušek (1997, s.51) rozděluje vývojový cyklus západní rodiny do sedmi po sobě jdoucích etap. Vývojový cyklus začíná výběrem partnera, tento výběr bývá doprovázen souborem očekávání o ideálním protějšku, která ne vždy bývají při reálné volbě partnera uplatněna. Transkulturní výzkumy ukázaly, že muži a ženy prosazují různé životní ideály. Ženy od svých partnerů očekávají finanční stabilitu a muži kladou větší důraz na fyzické vlastnosti partnerky, jako je mladistvý věk a krása. Obě pohlaví touží po prosperitě a stabilitě rodiny, která jimi má být založena. Mladá a přitažlivá žena je symbolem zplodění zdravého potomstva, zatímco starší finančně zajištěný muž disponuje schopností materiálně zajistit rodinu. Očekáváním se věnovali i manželé Kratochvílovi (1992, in Matoušek 1997, s.52), kteří uvádí že mužská očekávání jsou založena na uklizené domácnosti s navařeným pokrmem, nezatěžování s problémy, častém sexu a neustálém obdivu, zatímco co ženská očekávání jsou poněkud rafinovanější.

Ženy od vztahu očekávají duševní porozumění, kdy chtějí s mužem sdílet své pocity, chtějí také komunikovat o všech starostech, které prožívají. Dále se od muže očekává schopnost vycítit co žena potřebuje a neustálé vyjadřování lásky. Kromě vědomých očekávání při volbě partnera uplatňujeme i očekávání, která jsou nevědomá a pojí se s modely z primární rodiny. Znamená to, že v určitých situacích očekáváme od partnera, že nám nahradí, popřípadě bude lepší verzí, jisté pro nás významné osoby (otce, sourozence, prarodiče). Pokud partner tuto námi přisouzenou roli nesplňuje, stává se nepřijatelným. Téměř žádný vztah se bez těchto nevědomých očekávání neobejde, důležitá je jejich intenzita a schopnost s nimi pracovat. Primární potřebou pro výběr životního partnera je míra zamilovanosti, která nám umožní si partnera idealizovat. Dvojice se může v této fázi přechodu sblížit a začít uvažovat o svatbě. Později se však dostaví pocit pomyslného „vystřízlivění“, který nám umožní návrat do reality, která často odporuje všem ideálům (Matoušek, 1997, s. 51-52).

Následnou etapou je sňatek, který je provázen různými rituály. Lidstvo je známé tím, že určité životní kroky opírá o magii, která má zajistit zdar a úspěch všeho do čeho se pouštíme, výjimkou nejsou ani sňatky. Dodnes jsou některá roční období považována za vhodná pro svatby a jiná naopak. Staří Řekové preferovali svatby zásadně v zimě, zatímco u nás bylo nejvíce uzavřených sňatků v období masopustu a na konci žní. Svatební obřady postupem času prošly řadou změn a vymizely také předsvatební rituály, které spočívaly například ve veřejném třikrát opakovaném oznámení, že vznikne nové manželství, odpadá také funkce jistého „družby“, který je mluvčím svatby a průvodcem rituálů po čas celé svatby. Co se týče samotného svatebního obřadu, došlo také k úpadku jistých rituálů prováděných v dřívějších časech, avšak některé jsou v poupravené verzi stále zachovány, například házení rýže na svatebčany jako vyjádření svatebních hostů, že jim přejí hodně štěstí. Shrnutí rozdílů mezi tehdejší a dnešním sňatkem spočívá především ve výběru partnerů, což je dnes v rukou samotných aktérů, mnoho partnerů již čeká dítě v období svatby, pozice muže a ženy je z právního hlediska stejná, vznik manželství je odpovědností pouze samotných snoubenců a není k tomu třeba souhlas rodičů, ekonomická podpora novomanželů ze strany obou jejich rodin bývá obvyklá, ovšem už se v ní tolik jako dřív nejedná o věnu či majetku ženicha. Souhlas se sňatkem může dávat jak představitel obce (poslanec), tak představitel církve (Matoušek, 1997, s. 54).

Třetí etapa nese název orientační a prokreační rodina, a pojednává o vztazích v těchto typech rodin. Společně se sňatkem, který pojí dva lidi, dochází i ke spojení dvou rodinných tradic. Orientační rodina je místem, ze kterého si odnášíme spoustu zvyků, tradic a vlastností do

nové, prokreační rodiny někdy i nevědomky. Klíčovými postavami jsou samozřejmě rodiče, kteří jsou pro nás vzorem v několika směrech a učíme se od nich i to, jak se chovat k partnerovi opačného pohlaví. Ovlivňuje nás také rozdělení moci a povinností v původní rodině, jestliže jsme vyrostli v rodině, ve které měla dominantní postavení matka, a otec se pouze podroboval, očekáváme to samé schéma i v našem vztahu. Problém nastává tehdy, kdy náš partner vyrůstal v rodině opačného charakteru, kdy měl dominantní postavení otec. V tomto případě může dojít k partnerskému střetu, protože každý z nich může považovat model ze své původní rodiny za správný. Významná je i sourozenecká pozice v orientační rodině, kdy úděl starších sourozenců je vést a chránit sourozence mladší, kteří se přizpůsobují tomuto vedení a také se na něho spoléhají. Jestliže se tedy ve vztahu potkají dva lidé, kteří byli ve své orientační rodině staršími sourozenci, dochází k oboustranné potřebě vést a přebírat zodpovědnost za věci. V opačném případě, tedy v případě dvou mladších sourozenců, dochází k nezájmu ujmouti se vedení a zodpovědnosti. Za výhodu je považováno, když v orientační rodině vyrůstáme se sourozencem opačného pohlaví. Pro spokojený život v prokreační rodině je velmi důležité to, jak se svými vzory z původní rodiny umíme nakládat a pracovat (Matoušek, 1997, s. 55-56).

Do modelu vývojového cyklu rodiny zařazuje autor i transgenerační tradice. Jedná se o tradice, kterými si rodina připomíná své předky a s tím spojenou historii dané rodiny. Respektování rodinných tradic bývá vyjadřováno například fotografiemi, rodokmeny či symbolickými předměty. Předkové a s nimi spojený rodinný mýtus působí na rodinu ve většině případů pozitivním efektem. Dochází ke zvýšení rodinné stability a k posílení její odolnosti vůči vnitřním i vnějším stresům. Výjimkou jsou nechvalně známí předkové, u kterých se doufá, že jejich dispozice nebudou dále zděděny, patří sem i situace, kdy je rodinným ideálem například operní pěvec, jehož hudební nadání se dále nedědí, ale od každého nově narozeného dítěte v rodině se očekává, že půjde v jeho stopách. Tyto děti tak bývají zatíženy určitým tlakem nebo jsou tlačeni do něčeho co jim nejde nebo to nechtějí dělat. Ornou půdou pro ožívování rodinných historek a příběhů o předcích jsou svátky či výročí na jejichž počest jsou pořádány rodinné sešlosti (Matoušek, 1997, s. 57-58). Předáváním hodnot mezi generacemi v rodinách se zabývá i David Reiss, který toto hodnotové vodítko představující způsoby chování, vzory a příklady předávané v rodině nazývá „rodinným kodexem“ (Reiss, 1987 in Matoušek, 1997 s. 58).

Pátým pilířem vývojového cyklu rodiny je rodina s předškolním dítětem. Příchod dítěte bývá spojen s lavinou pozitivních pocitů, ale zároveň je to i velký zásah do chodu rodiny.

Etologické hledisko považuje lidské mládě za nejdéle odkázané na rodičovskou péči, s čímž jde ruku v ruce i fakt, že po porodu ochabne intimita mezi mužem ženou a všechna péče ženy je orientována na čerstvě narozené dítě, což pro muže, kteří přikládali ženské péči vysokou hodnotu, představuje problém. V tomto náročném období je od muže očekávána podpora, pomoc a sdílený zájem o dítě, zatímco žena může muži nabídnout jen málo. Rodiny, které už jedno dítě mají, obvykle řeší i problémy spojené s jistou konkurencí, kterou starší dítě vnímá v nově narozeném sourozenci. Do popředí se dostává i širší rodina, zejména babičky z matčiny strany, které se angažují v pomoci s péčí o nově narozené dítě. Taková pomoc s sebou samozřejmě nese mnohé výhody, ale někdy může ohrozit sebehodnocení mladé matky či narušit harmonii páru. Uvádí se, že příchod prvního či druhého dítěte na svět je obdobím, kdy se na povrch vynořují první manželské krize (Matoušek, 1997, s. 58-61).

Předposlední fází je rodina se školou povinnými a dospívajícími dětmi. Je to čas kdy děti na část dne opouští své domovy a navštěvují vzdělávací zařízení a matkám se naskytne možnost znovu se vrátit do pracovního procesu. Nástup dítěte do mateřské školy je pro něj zkouškou, kdy objevuje nové sociální prostředí, které funguje jinak než rodina. Poznává jiné děti, paní učitelku a vzniká zde tedy prostor pro porovnávání. Dítě je porovnáváno s ostatními dětmi, a samo porovnává rodiče s učitelkou a svoji rodinu s rodinami jinými. Po ukončení předškolního vzdělávání čeká dítě nástup do základní školy, kde je kladen velký důraz na jeho prospěch. Cílem rodičů ve většině případů je, aby jejich dítě dosahovalo co nejlepších výsledků ve škole, protože vzdělání a dobré studijní výsledky jsou rodiči považovány za nejcennější aspekt úspěšné budoucnosti jejich dětí. V důsledku toho jsou dětem rozšiřovány obzory i formou vzdělávacích kroužků, například výukou cizích jazyků a dochází k takzvanému intelektuálnímu přetěžování dětí. Opačným případem jsou rodiny, kterým je prospěch dětí lhostejný a většina péče o dítě je svěřena do rukou školy. Zatěžkávací zkouškou pro rodiče je dospívání dětí, zejména období puberty, kdy jedinec upřednostňuje vrstevnickou skupinu, zatímco rodina je částečně upozadována. Vznikají zde generační propasti, rodiče přestávají rozumět svým dětem a naopak. Klíčové je zde trávení společného volného času, jelikož právě ten přispívá ke zdravé funkčnosti rodiny a funkční rodina zvládá snadněji čelit problémům, umí s nimi pracovat a vhodně je řešit (Matoušek, 1997, s. 61-62).

Poslední fází je rodina jako opuštěné hnízdo, kdy z domu odcházejí již dospělé děti a rodiče zůstávají žít sami. Najednou odpadá každodenní starost o děti jak psychická a fyzická, tak i ekonomická a otevírá se tak prostor pro čas, který mohou rodiče věnovat sami sobě a zájmům, na které dříve neměli čas nebo finanční prostředky. Změna nastává i v postojích,

kdy se ženy se zvyšujícím věkem stávají emancipovanějšími, ráznějšími a angažují se více v záležitostech mimo rodinu. Muži zase začínají být sdílnější v oblasti sdělování svých emocí. V tomto období na povrch vystoupají i rozdíly v hodnotové orientaci, které byly zastíňovány starostmi a péčí o děti. Tyto rozdíly mohou být někdy tak velké, že dojde k rozpadu vztahu či manželství. Vztahy někdy ztroskotávají i díky pocitu poslední šance na lásku, kdy jeden či druhý z partnerů touží navázat ještě jiný, nový, vášní nabitý vztah. Fáze prázdného hnízda je spojena i s poslední životní fází, kterou je stáří a smrt. Rodina mnohdy čelí náhlému úmrtí jednoho ze svých členů a musí se s těmito nelehkými situacemi vyrovnat (Matoušek, 1997, s. 62-63).

Vývojovým cyklem se zabývá i Plaňava (2000, s. 114), podle kterého cyklus začíná nultou fází pojmenovanou jako „předmanželské (s)párování“ a dochází v ní k hledání partnera, následného poznání a přechodu do vážné známosti, toto období trvá v rozmezí 1-2 let a je zakončeno zasnoubením nebo sňatkem. Následná první fáze se jmenuje „mladý bezdětný pár“ a trvá opět přibližně 1-2 roky stejně jako výše zmíněná fáze nultá. Narození dítěte je mezníkem, který pár posouvá do fáze číslo dvě tedy „rodiny s malým dítětem nebo malými dětmi“ trvající přibližně 3-6 let. Nástupem dítěte do školy a s tím spojeným koncem mateřské dovolené začíná třetí fáze nazvaná „rodina se školáky“, jejíž trvání je odhadováno na 7-9 let a zahrnuje i období puberty. Předposlední čtvrtou fází je „odpoutávání a vylétávání z hnízda“, kdy děti opouští své domovy a vytváří si vlastní. Odchod či sňatek nejmladšího dítěte startuje poslední fází, která se nazývá „prázdné hnízdo“ a trvá 23 let a více.

Porovnáním hledisek obou autorů docházíme k závěru, že jejich pohled na vývojový cyklus se liší především v jeho interpretaci. Matoušek (1997, s. 39-63) detailně rozepisuje události dějící se v jednotlivých fázích cyklu a zmiňuje i problematiku týkající se orientační a prokreační rodiny a transgeneračních tradic, zatímco Plaňava (2000, s. 141-144) je poněkud stručnější a důraz klade především na počet členů rodiny v jednotlivých fázích, dobu trvání jednotlivých fází a na zlomové okamžiky ukončující jednotlivé fáze.

3 PANDEMIE COVID-19

Mnozí z nás si prosinec roku 2019 podvědomě ztotožňují s čínským městem Wu-chan, které bylo ochromeno infekcí způsobenou koronavirem SARS-CoV-2, známou také jako Covid-19. Onemocnění se velmi rychle rozšířilo za hranice města do dalších čínských provincií a regionů. Později se infekce zasáhla několik míst v Asii, Austrálii, následně v Evropě, Africe a nevyhnula se ani Americe. Vzhledem k expanznímu charakteru tohoto onemocnění a jeho rozsahu postihujícího více kontinentů přistoupila Světová zdravotnická organizace (WHO) k vyhlášení globálního stavu zdravotní nouze a dne 11. března 2020 prohlásila šíření tohoto viru za pandemii. Dne 13. března, 2020 byla Evropa označena za epicentrum epidemie. V České republice byl první případ hlášen již 1. března 2020 (COVID-19, 2023). Koronaviry jsou součástí rozsáhlé skupiny RNA virů, jež byly objeveny v 60. letech 20. století. Přítomnost koronaviru v těle vyvolává respirační onemocnění a v některých případech postihuje i trávicí trakt. Prostředkem pro přenos nemoci jsou infikované kapénky, které vznikají při mluvení, dýchání či kašlání. Mezi hlavní příznaky onemocnění patří zvýšená teplota, kašel, problémy s dýcháním, bolest hlavy a ztráta chuti a čichu (Informace o nemoci Covid-19, 2023).

Jelikož samotné onemocnění není klíčovým předmětem naší práce, budeme se dále zabývat opatřeními, která byla zavedena jako ochrana proti šíření pandemie Covid-19.

3.1 Opatření proti šíření pandemie Covid-19 v ČR

Šíření viru Covid-19 představovalo novou krizovou situaci, v jejímž důsledku byl dne 12. března 2020 vládou ČR vyhlášen nouzový o stav na celém území ČR s platností do 11. dubna 2020. Jako důvod vyhlášení nouzového stavu bylo uvedeno ohrožení zdraví obyvatel (Usnesení č. 194, 2020). Dále bylo v souvislosti se závažnou epidemiologickou situací rozhodnuto o tom, že čeští občané a cizinci žijící na území ČR až na výjimky nemohou vycestovat do rizikových zemí a zároveň byl vyhlášen zákaz vstupu do země pro cizince přicházejících z rizikových oblastí (Usnesení č. 198, 2020).

Od 13. března vstoupila v platnost další vládou přijatá opatření v rámci nouzového stavu, která spočívala v zákazu všech veřejných a soukromých kulturních, sportovních, společenských a náboženských akcí přesahující 30 osob. Bylo rozhodnuto také o uzavření veřejných knihoven, bazénů a posiloven a zákazu vstupu veřejnosti do provozoven gastronomických služeb (Usnesení č. 199, 2020).

Následujícím opatřením bylo rozhodnutí o zákazu školní docházky na základních, středních i vysokých školách a zákaz provozu vzdělávacích a volnočasových aktivit ve školství, což bez pochyby ovlivnilo řadu rodin a domácností v České republice (Usnesení č. 201, 2020).

Společně se školami došlo i k uzavření maloobchodních prodejen a služeb (Usnesení č. 211, 2020). Důsledkem nelepších se epidemiologické situace na území České republiky přistoupila vláda i k zavedení opatření zamezující volný pohyb osob (Usnesení č. 215, 2020).

Všechna tato opatření se stala velmi diskutovaným tématem jak pro odborníky, tak i pro média. Vedly se diskuze o tom, jaký bude dopad těchto opatření na české rodiny. Mluvílo se především o zhoršení finanční stránky rodin a rizicích spojených se ztrátou zaměstnání. Mimo finanční stránku se diskutovalo také o psychické zátěži jednotlivých opatření na jednotlivce. Do popředí se dostaly také rodiny s dětmi, náročnost situace se pak podepsala zejména na rodinách, u kterých byly přítomny nějaké rizikové faktory a byla tak snížena jejich schopnost se s krizí vyrovnat. V takových případech opatření karanténního rázu mohla krizi ještě více prohloubit a vystupňovat (Prognóza vývoje situace, 2020, s. 5).

3.2 Péče o děti v době pandemie Covid-19

Péče o děti bývá obvykle rolí rodičů, avšak v České republice i v jiných státech část této zodpovědnosti spadá do rukou veřejné sféry státu, a lze říci, že je to dokonce i vynucováno, jedná se o povinnou školní a předškolní docházku (Dudová, Křížková, 2022, s. 402).

Po vypuknutí pandemie Covid-19 si Česká republika prošla obdobím tří velkých lockdownů, při nichž byly uzavřeny nebo výrazně omezeny výuky ve školních i předškolních zařízeních. (Šťastná, 2021).

To způsobilo spadnutí veškeré odpovědnosti za vzdělávání a péči o děti na rodiče, kteří se vlivem nařízení omezení sociálních kontaktů nemohly spolehnout ani na neformální síť podpory (Dudová, Křížková, 2022, s. 402). Neustálý a dlouhodobý pobyt dětí v domácnosti vedl k výraznému nárůstu množství práce a péče, kterou museli rodiče poskytovat. Potřeby se měnily v závislosti na věku dětí: malé děti vyžadovaly pravidelný dohled, zatímco starší děti vyžadovaly pomoc při distanční výuce. S větším počtem osob v okolí se zvýšily nároky na péči o domácnost, jako je úklid, vaření a nakupování (Dudová, Křížková, 2022, s. 409). Co se týče zajištění péče o domácnost, Šťastná (2021) uvádí, že to bylo převážně v rukou žen, které využívaly možnost čerpání ošetřovného či práci z domova formou home – office. Muži se nejvíce podíleli na zajištění péče o děti v průběhu první vlny na jaře 2020. Ve

druhém a třetím lockdownu byl zaznamenán nárůst pomoci ze strany prarodičů a ostatních osob, a to zejména u rodin s přítomností dětí ve školním věku a s oběma pracujícími rodiči.

3.3 Výuka dětí v období pandemie Covid-19

Přítomnost pandemie Covidu-19 donutila vlády, aby sestavili určitá opatření, která by zamezila rychlému šíření této nemoci. Jednalo se lockdowny, jejichž součástí bylo i uzavření škol a nutnost přesunutí výuky z prezenčního charakteru do online prostoru. Uvádí se, že k uzavření škol došlo v 193 zemí světa a ovlivnilo to tak téměř 91 % studentů. Česká republika v tomto případě jednala velmi pohotově a společně s dalšími 22 zeměmi zavedla toto opatření k 11. březnu 2020, zatímco ostatní země se postupně přidávaly (Brom et al., 2020, s. 1-2).

Přechod na online výuku nebyl jednoduchým úkolem jak pro děti, které ztratily osobní kontakt s učitelem a spolužáky a mohly pociťovat nudu a stres, tak ani pro jejich rodiče, kteří museli být oporou pro své děti a očekávala se od nich schopnost vést své děti k učení z domova a částečně nahradit roli učitele. Dalším úkolem rodičů bylo materiálně zajistit studijní potřeby svých dětí spočívající ve funkčním elektronickém zařízení a připojení k internetu. Proces vzdělávání distanční formou byl spojen s celou řadou překážek, docházelo například k nedostatečnému porozumění učební látce ze strany rodičů, k potížím s udržení motivace ke vzdělávání, nedostatkem času a trpělivosti k výuce s dítětem (Sari a Maningtyas, 2020, s. 94-95).

Z výzkumu Cyrila Broma et al. (2020, s. 1,4) je patrné že děti navštěvující základní školy trávili učením 2-4 hodiny denně, u starších dětí se uvádí více času. Co se týče rodičů, jejich role spočívala ve vysvětlování pokynů k úkolům a následné kontrole již vypracovaných úkolů. Rodiče v některých případech přebírali iniciativu ve vysvětlování nových témat, zatímco v oblasti řešení úkolů se drželi v pozadí a nechávali prostor svým dětem. Učitelé během distanční výuky kladli větší důraz na zaslání nových úkolů k vypracování, zatímco zpětná vazba k již vypracovaným úkolům nebyla poskytována v takovém měřítku jako úkoly nové. Co se týče zpětné vazby (Rokos, Vančura, 2020 s. 141) uvádí, že řada učitelů ji postrádala od svých žáků, a neměli tak možnost si ověřit, zdali žáci probírané látce opravdu rozumí. Negativně hodnotili také chybějící interakce mezi nimi a jejich žáky a také mezi žáky navzájem.

3.4 Dopad pandemie Covid-19 na rodiny

Pandemie Covid-19 představovala pro rodiny nemalou zátěž. Největšími strašáky byly dle odborníků převážně rizika ekonomického rázu, zahrnující ztrátu zaměstnání, snížení příjmů rodiny, zadlužení, exekuci či ztrátu bydlení. Kromě finančních problémů se hovořilo i o nárůstu problémů spojených s únavou rodičů, závislostí na telefonu nebo internetu a psychickými poruchami nebo zoufalstvím členů rodiny. Pandemie představovala riziko i pro fungování rodinných vztahů, kde hrozilo výrazné zhoršení v komunikaci mezi jednotlivými členy, větší míra konfliktních situací vedoucí mnohdy až k fyzickému násilí či rozvodu nebo rozchodu (Prognóza vývoje situace pro rodiny s dětmi a podpůrné služby, 2020, s. 21). Avšak podle více než poloviny dotazovaných lidí epidemie neovlivnila jejich finanční situaci, pracovní stabilitu, zdraví ani rodinné vazby. Jednotlivci, kteří změnu připustili, však výrazně častěji tvrdili, že se jednalo spíše o negativní změnu, než o zvýšení kvality jejich života (Höhne, 2021).

3.4.1 Ekonomické dopady pandemie Covid-19 na rodiny

Šíření COVID-19 a zavedení plošných lockdownů okamžitě ovlivnilo hospodářství a pracovní trhy většiny evropských zemí. Epidemie přinesla dvě významné změny v pracovním životě. První změnou bylo to, že řada podniků přešla na práci na dálku nebo práci z domova, aby omezila šíření nemoci mezi zaměstnanci. Druhou změnou bylo zkrácení pracovní doby zaměstnanců jako opatření mající zabránit hromadnému propouštění, které mohlo být zapříčiněno hospodářskou krizí a poklesem příjmů podniků. Ačkoli vládní programy poskytovaly určitou náhradu mzdy zaměstnancům, práce na částečný úvazek logicky znamenala nižší příjmy a větší nejistotu v zaměstnání (Christner et al., 2021 in Höhne et al., 2022, s.22).

Finančních problémů způsobeným snížením platu se obávali více lidé s nižším vzděláním, kteří i před pandemií měli nižší výdělky (Höhne et al., 2022, s.22). V důsledku nižších úvazků se lidé potýkali s nižšími příjmy, které vedly k finančním potížím. Celý tento proces měl negativní dopad na celkovou pracovní spokojenost, která se odrazila i v nižší spokojenosti s rodinným životem. Došlo ke vzrůstu konfliktů mezi jednotlivými členy rodiny a výrazně se snížila spokojenost ve vztahu. (Schmid et al., 2021; Möhring et al., 2021 in Höhne et al., 2022, s.22). Kromě snížených příjmů lidé také měnili svá zaměstnání a v některých případech došlo i k jejich ztrátě. Ztrátou zaměstnání byly postihovány více ženy než muži (Höhne, 2021).

3.4.2 Zdravotní dopady pandemie Covid-19 na rodiny

Přítomnost nemoci Covid – 19 se rapidně podepsala na fyzickém zdraví světové populace. Došlo k prudkému zvýšení potřeby lůžek intenzivní péče, podle dostupných odhadů potřebovalo akutní péči 3-5 % všech pacientů a 15-20 % pacientů s Covid-19 muselo být hospitalizováno (Čapková et al., 2021, s.E24).

Vedle fyzického zdraví ovlivnila pandemie i zdraví psychické. Její přítomnost totiž způsobila značné změny v lidských životech i v životě celé společnosti. Opatření, omezující možnost setkávat se s ostatními, přerušila mnoho sociálních vazeb a mnoho lidí se ocitlo ve fyzickém osamění. Lidé byli skličováni strachem o své vlastní zdraví, o zdraví svých blízkých a ve vzduchu visela rizika spojená se ztrátou zaměstnání a s tím spojeným nedostatkem finančních prostředků. Vedle toho všeho čekal velkou část rodin nelehký úkol, a to skloubit práci s domácí výukou dětí. Toto období strachu a nejistoty prožíval každý s jinou intenzitou (Kivimäki a kol. 2017, Ridley a kol. 2020 in Bartoš et al., 2020, s.3).

Uvádí se, že celkové duševní zdraví obyvatel se vlivem pandemie trojnásobně zhoršilo a mezi nejvíce zasažené skupiny patřily ženy, ženy s dětmi, mladí lidé ve věku 18-24 let a lidé zasažení vysokým propadem příjmů (Bartoš et al., 2020, s. 2).

3.4.3 Sociální dopady pandemie Covid-19 na rodiny

Pro pandemii Covidu-19 bylo charakteristické především její velmi rychlé šíření a v zájmu světových vlád bylo tomuto šíření zabránit, a to pomocí různých opatření. Jednalo se o opatření omezující osobní kontakty mezi lidmi a nařizující co nejméně opouštět svá obydlí. Díky těmto situacím se do popředí dostaly sociální sítě, jež do jisté míry nahrazovaly osobní sociální kontakty mezi lidmi. Ačkoli je na sociální sítě, především na jejich nadměrné užívání nahlíženo spíše negativně, v období pandemie to byl zásadní komunikační prostředek mezi lidmi, který mnohým pomohl vypořádat se s pocitem samoty a možnými depresemi. Platformy sociálních médií mimo zajišťování komunikace s rodinou, přáteli či jinými lidmi sloužili i jako místo, kde měli lidé přístup k informacím a prostřednictvím tvořivého obsahu mohli rozvíjet svou kreativitu a budovat svoji osobnost. Vedle kladných vlastností sociálních médií je nutno upozornit i na rizika, kterým jejich uživatelé mohli čelit. V období pandemie se jednalo zejména o rozsáhlé množství informací, jež ne vždy byli relevantní a pravdivé a uživatelé zejména v adolescentním věku měli velký problém tyto informace rozlišovat právě od těch relevantních a mohlo tak docházet k šíření těchto dezinformací a vyvolávání paniky (Miranda et al. 2020, s. 5).

Sociální dopady zmiňuje také Nerudová (2020, in Honzák et al., 2020, s. 276-277), dle které nám toto období vzalo životní jistoty a donutilo nás ke změně zavedených zvyků a návyků. Zavřené obchody, zákaz vycházení, zavření hranice, nařízení nosit roušky to vše bylo pro nás nové, těžce přijatelné a v lidech to vyvolávalo pocit odejmutí svobody. Přítomnost pandemie ovlivnila také lidské plány, kdy místo plánů koupit nové auto či zahraniční dovolenou přišli plány velkého nákupu potravin do zásoby na více dnů a v takovou dobu, aby v obchodě bylo co nejméně lidí. Jako každé těžké období i toto odhalilo charakter mnohých lidí. Velká většina naší společnosti dokázala to, že se dokážeme semknout a vzájemně si pomoci, což bylo znát zejména v ochotě mnoha domácností šít doma roušky a rozdávat je potřebným, či zásobovat zdravotníky jídlem a zpříjemňovat jim tak jejich téměř nekonečné směny. Zároveň však vzešla na povrch i pro Čechy z historie typická negativní vlastnost zvaná udávání, kdy mnoho lidí hlásilo, že jejich sousedi měli návštěvu a nedodržují tak pravidla nebo že někdo otevřel okénko, u kterého stojí větší počet lidí, než bylo dovoleno.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 DESIGN VÝZKUMU

Pandemie Covid-19, která v roce 2020 zachvátila celý svět, přiměla světové vlády k tomu, aby prostřednictvím nejrůznějších bezpečnostních opatření zabránily dalšímu šíření této nemoci. Aplikace těchto opatření se nevyhnula ani České republice. Bezpečnostní kroky, v podobě různých opatření, měly pochopitelně vliv na jednotlivé rodiny a partnerské vztahy (Heřmanová, 2020).

Jak bylo zmíněno v teoretické části této práce, typickým znakem současné české rodiny je vyšší vytíženost v rámci pracovních aktivit, což znamená, že lidé tráví více času v pracovním procesu a v důsledku toho je zkrácen čas trávený s ostatními členy rodiny (Kraus, 2008, s. 84-85). Pracovní vytíženost lidí je úzce spojena i s dezintegrací, která představuje nedostatek volného času, který rodina tráví společně. Méně se schází, vážně vzájemné sdělování si zážitků, radostí, ale i starostí. Rodiny a partneři se čím dál častěji doma pouze potkávají, korespondují spolu nebo přestávají komunikovat (Kraus, 1998 in Kraus, 2008, s. 84).

Pandemie Covid-19 s sebou přinesla restriktce, které odsunuly oba výše zmíněné pojmy a přiměla jednotlivé, mnohdy pracovně vytížené, členy rodiny společně setrávat v místě bydliště a více tak společně komunikovat a kooperovat. Jelikož se jedná o stále aktuální téma, které je jen zřídka prozkoumáno, rozhodli jsme se v této práci přiblížit to, jak fungovaly konkrétní vybrané české rodiny a partnerské vztahy v tomto "pandemickém" období a jaké změny se odehrály uvnitř rodiny a mezi partnery.

4.1 Cíle výzkumu

Cílem bakalářské práce je rozkrýt změny v partnerském a rodinném soužití u vybraných rodin v důsledku pandemických opatření. Hlavním úkolem je zjistit to, jaké změny rodiny a partneři zaznamenali vlivem pandemických opatření a jak je prožívali. Změnami jsou myšleny změny, které zasáhly oblasti běžného dne rodiny, rodinné podpory, rodinných povinností, vnímání a využití společného času.

4.2 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka:

Jak se změnilo partnerské a rodinné soužití, role a povinnosti u vybraných rodin vlivem nejtvrdějších pandemických opatření?

Dílčí výzkumná otázka:

Jak respondenti tyto změny vnímali?

4.3 Výběr výzkumné strategie

V rámci výzkumu a s ohledem na vybrané téma byla zvolena kvalitativní výzkumná strategie. Náplní výzkumu je proniknout do hloubky zkoumané problematiky, tedy identifikovat změny a s nimi spojené prožitky ve vybraných rodinách a partnerských vztazích v období pandemie a zároveň porozumět zkušenostem rodin a partnerů v tomto období.

Kvalitativní přístup je metoda, která zahrnuje zkoumání jevů a problémů v reálném prostředí, s cílem získat důkladné porozumění těmto jevům na základě hloubkových dat a konkrétní interakce mezi výzkumníkem a zkoumaným subjektem. Záměrem kvalitativního výzkumníka je odhalit a zobrazit, jak jednotlivci vnímají, komunikují a interpretují sociální realitu, a to prostřednictvím různých technik a metod (Svaříček, Sedřová a kol., 2007, s. 17).

4.4 Výzkumná jednotka

Výzkumná jednotka byla zvolena tak, aby bylo možné hloubkově zkoumat daný jev s ohledem na cíl výzkumu a téma bakalářské práce. Naši výzkumnou jednotku představují rodiny a partneři v České republice. Rodina představuje nejstarší základní společenskou skupinu či společenství, které bývá nejtěsněji spjato nejrůznějšími vztahy uvnitř i navenek. Rodina prostřednictvím svých funkcí a činností zabezpečuje potřeby svých členů a také společnosti jako celku. Během celé své historie rodina prošla a prochází neustálými změnami co do své velikosti, významu i začlenění do společnosti. Adaptuje se přitom na její nejrůznější proměny či vývojové stupně. Přizpůsobujíc se jim, udržuje život člověka prakticky ve všech jeho sférách a cyklech (Dunovský, 1999, str. 91-92).

Vlivem pandemie Covid-19 byla aplikována opatření, při nichž byly děti vyučovány distančně a rodiče často také vykonávali svoji práci z domova. Sociální izolace domácností tak přitáhla pozornost k péči, která jinak zůstává neviditelná. Stala se z ní klíčová

ekonomická a společenská oblast. Protože péče je vykonávána převážně ženami – například v českých domácnostech o děti pečují ženy v 87 % případů, dopadá současně situace především na ně. Dopady současných vládních opatření také tvrdě dopadají na další intimní oblasti života – extrémně složitá je situace partnerů a partnerek v násilných vztazích. S uzavřením škol a přechodem na domácí vzdělávání vzrůstají nároky na péči o děti, zvyšuje se také potřeba péče o starší členy rodiny, kteří nemají vycházet, a je možné, že se do budoucna zvýší i potřeba péče o nemocné v rámci širší rodiny. Tato situace může vést k reformulaci genderové dělby práce a samotných genderových vztahů – například větším zapojením mužů (Heřmanová, 2020).

Pro účely bakalářské práce byl vybrán záměrný účelový výběr, který se řadí do kategorie nepravděpodobnostních metod výběru. Jedná se o nejrozšířenější metodu výběru v kvalitativním výzkumu. Postup záměrného výzkumného vzorku spočívá v cíleném vyhledávání účastníků podle jejich určitých vlastností (Miovský, 2006 s. 135).

Výběrový soubor tvoří 5 rodin, z toho 4 rodiny jsou složeny ze 4 členů (matka, otec a dvě děti) a zbylá 1 rodina je složena ze 3 členů (matka, otec a jedno dítě). Rodiny byly osloveny pomocí emailu, telefonu a sociálních sítí. Výběr rodin je v souladu s předem stanovenými kritérii.

Kritéria výběru:

- Společné soužití partnerů více než 5 let.
- Rodiny s dětmi, které navštěvují mateřskou, základní nebo střední školu.
- Rodiny, které opatření zasáhla (nemohli navštěvovat své zaměstnání, byli přesunuti na home-office).

4.5 Výzkumný nástroj

Výzkumným nástrojem byl zvolen hloubkový polostrukturovaný rozhovor, který je uváděn jako jedna z hlavních metod kvalitativních výzkumů. Díky hloubkovému rozhovoru může výzkumník detailně prozkoumat jednání určité skupiny osob v jejich přirozeném prostředí, vžít se do dané situace a porozumět důvodům jejich počínání. Polostrukturovaný rozhovor je typem hloubkového rozhovoru a před jeho realizací musí být připraveny tematické okruhy a otázky (Svaříček a Sedřová 2007, s. 159-160). Miovský (2006, s. 159-160) uvádí že, polostrukturovaný rozhovor stojí mezi nestrukturovaným a strukturovaným typem rozhovoru. Využívá tak vlastností obou těchto metod a rovněž vyvažuje jejich negativa,

proto je nejrozšířenější metodou v kvalitativním výzkumu. Prostřednictvím rozhovoru a připravených otázek chceme získat odpovědi na výzkumnou otázku a naplnit cíle výzkumu. Otázky v rozhovoru se zaměřují na získání informací o tom, jak pandemická opatření ovlivnila (změnila) běžné dny vybraných rodin a jak tyto změny respondenti vnímali, jak se změnila struktura a využívání volného času u rodin a partnerů, jaké proměny zaznamenali v rodinných povinnostech a jak vnímali rodinnou podporu v těchto nelehkých časech.

4.6 Metody analýzy dat

Prvním krokem analýzy dat byl doslovný a přesný přepis získaných rozhovorů. Následně byla zahájena jejich podrobná analýza s použitím metody zakotvené teorie. Zpracování dat v zakotvené teorii se provádí kódováním, které je rozděleno do tří na sebe navazujících fází. V první fázi došlo k takzvanému otevřenému kódování, kdy prvkům, které se v rozhovorech vyskytovaly a byly významné pro výzkum byly přiřazeny kódy. Kódování bylo provedeno na vytištěných rozhovorech, pomocí zvýrazňovacích pomůcek. Nejprve byly barevně vyznačené shodné prvky, nad které byl vepsán kód. Takto připravené kódy jsme seskupovali do kategorií, které jsme využili i ve druhé fázi, tedy v axiálním kódování, kdy jsme mezi těmito kategoriemi a podkategoriemi hledali patřičné souvislosti, aby mohly být propojeny na základě společných aspektů. Následně byla vybrána jedna hlavní kategorie, která popisuje zkoumaný jev a tato operace je pojmenována jako selektivní kódování. (Švaříček a Šedřová, 2007, s. 85)

5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

Obsahem této kapitoly je analýza a interpretace dat, která byla získána z provedeného výzkumného šetření. Analýza a interpretace se řídily přijatými myšlenkami a koncepty zakotvené teorie. Díky zpětnému náhledu respondentů na tuto nelehkou dobu, jsme mohli odhalit proměny, které pandemie způsobila.

5.1 Interpretace kategorií

V počáteční fázi analýzy byla použita metoda otevřeného kódování, kdy jsme rozhovory několikrát přečetli a jednotlivým informacím jsme přiřadili patřičné kódy. Poté jsme se věnovali zjišťování souvislostí mezi těmito kódy a došlo k jejich vzájemnému propojení do různých kategorií. Následně jsme vyčlenili 4 hlavní kategorie:

- Opatření a restrikce
- Rodinná podpora
- Společné soužití
- Změny režimu

Popis kategorií doplňujeme o úryvky z rozhovorů, čímž lépe vysvětlujeme a objasňujeme získané výsledky výzkumu. Jednotlivé respondenty označujeme počátečním písmenem podle jejich role v rodině (matka, otec, syn, dcera) a číslováním, které je odvozeno od pořadí provedených rozhovorů.

5.1.1 Kategorie Opatření a restrikce

První kategorie nesoucí název „Opatření a restrikce“ pojednává o průběhu života jednotlivých rodin v tomto nelehkém období, kdy lidé v důsledku vládních nařízeních museli uzpůsobovat své životy různým restrikcím. A reprezentují ji následující kódy.

Tabulka 1 - Kódy první kategorie

KATEGORIE	KÓDY REPREZENTUJÍCÍ KATEGORII
Opatření a restrikce	Online výuka
	Home-office
	Frustrace
	Tlak na psychiku

(Vlastní výzkum 2022-2023)

Jednalo se o uzavření škol, některých pracovišť, obchodů, zábavných center a dalších institucí. V rámci restrikcí byl omezen i volný pohyb osob, což přimělo lidi neopouštět své domovy. Respondenti toto období vnímali jako období plné zmatku a frustrace, které s sebou nesly změny v každodenním životě. „*Řekla bych, že to bylo těžké období, všichni jsme byli frustrovaní, protože byla zima, brzo tma a pořád jsme byli zavření doma.*“ (M5). Významnou událostí tohoto období byl přechod dětí na online výuku, která představovala značné problémy u většiny rodin. Mezi nejpálčivější problémy tohoto opatření patřilo skloubení práce rodičů právě s online výukou jejich dětí. „*Horší bylo sjednotit všechno dohromady, online výuku dětí a moji práci.*“ (M1). Obecně lze ze získaných dat říci, že pro rodiny s dětmi mladšího školního věku představovala online výuka větší zátěž, a to z toho důvodu, že tyto děti vyžadovaly větší pozornost rodičů a spolupráci při vyučování. „*Všechno ostatní se dalo zvládnout hravě, ale starat se o prvňáčka to byl úkol pro celou rodinu.*“ (M1). Naproti tomu děti staršího školního věku již pracovaly samostatně bez nutnosti pomoci svých rodičů. „*Oba byli super, distanční výuku a celkově tu změnu zvládali na výbornou...*“ (O5). Za další charakteristický znak online výuky lze považovat odloučení dětí od jejich vrstevníků, což mnohé z nich činilo smutnými a vyvolávalo v nich pocity samoty. „*Neviděla jsem svoje spolužáky, to mi chybělo.*“ (D1). S vládou stanovenými opatřeními, která spočívala v omezení lidského kontaktu, došlo také k omezení provozu některých pracovišť. Zaměstnání kancelářského typu přešla na formu práce z domu neboli home-office a některé typy pracovišť, jako hotely či restaurace, byly zcela uzavřeny. Přechod na home-office se týkal i pedagogických pracovníků. Tato událost byla ze strany respondentů vnímána přímo úměrně k druhu jejich zaměstnání. Respondenti, jejichž práce nevyžaduje tolik sociálního kontaktu, uvedli, že přechod na home-office pro ně nebyl až takovou změnou. „*Já jsem přešla na home-office, pro mě to zase tak výrazná změna nebyla.*“ (M1-účetní). Zatímco lidé, jejichž práce je založena na sociálním kontaktu s lidmi, uvedli, že to pro ně bylo náročné a přechod představoval velký rozdíl oproti běžnému režimu. „*Tak pro nás dva asi převážně v tom, že jsme museli učit přes obrazovky, to byl velký rozdíl oproti třídám.*“ (M5-učitelka). „*Pro mě to bylo opravdu velmi náročné. Zejména ta příprava, veškeré činnosti předělávat tak, aby se daly předat dětem v distanční formě, náročné to bylo i na psychiku, neustále vymýšlet prvky na udržení dětské pozornosti, vzhledem k tomu, že pro děti bylo asi všechno zajímavější než počítač, ze kterého mluví paní učitelka.*“ (M2 učitelka). Restrikce a opatření s sebou, kromě změn týkajících se zaměstnání, přinesly i velkou

psychickou zátěž, která se dotkla téměř všech lidí, a to nejen v našem výzkumu. Jednalo se o negativní pocity, které byly způsobeny stereotypem a strachem z postupujícího vývoje situace. *“Restaurace zavřená a nejistá budoucnost, později jsme otevřeli alespoň pro rozvoz a jídlo s sebou, ale ze začátku jsem byl naprosto bez práce, bez naděje a bez nějaké vidiny zlepšení.”* (O1). Ostatní respondenti hovořili také o ztrátě motivace *„Tak nějak mi chyběl nějaký cíl dne a jakákoliv motivace no.“* (M3). V souvislosti se ztrátou motivace je nutno zmínit i nechuť k činnostem, které byly dříve u respondentů běžné *„Já jsem nebyla schopná se doma dokopat ke cvičení.“* (M2).

5.1.2 Kategorie Společné soužití

Další ze vzniklých kategorií se věnuje společnému soužití rodin v období během probíhající pandemie.

Tabulka 2 - Kódy druhé kategorie

KATEGORIE	KÓDY REPREZENTUJÍCÍ KATEGORII
Společné soužití	Osobní prostor
	Domácí povinnosti
	Vzájemná komunikace
	Ponorková nemoc

(Vlastní výzkum 2022-2023)

Dlouhodobé společné soužití pod jednou střechou představovalo pro mnohé z respondentů dramatickou změnu, protože jejich každodenní život zahrnoval hodiny trávené v práci, ve škole, s přáteli či při volnočasových činnostech. *„Předtím jsem občas zašel s chlapama na squash, potom na pivo, a to v té době nešlo, takže furt doma.“* (O2) Definice domova se tak během pandemie výrazně změnila, už to nebylo místo určené pouze na spaní, ale bylo to místo pro veškeré každodenní aktivity, včetně výkonu zaměstnání, vzdělávání i rekreace. Dramatický nárůst času stráveného s rodinou byl některými respondenty vnímán pozitivně *„Jasně. Náhodou to bylo super. Mohl jsem být doma s mamkou a taťkou.“* (S1). *„Jsem za to ráda, že jsme spolu mohli trávit tolik času, ikdyž nuceně, protože nás to neskutečně všechny sblížilo.“* (M5). Zato u některých respondentů převládaly spíše negativní pocity. *„Rozbilo to všechno, co jsme měli nastavené“* (M3). *„Samozřejmě ponorková nemoc byla ob týden, bylo to náročné na psychiku.“* (O1). Důležitým prvkem ve společném soužití byl i osobní prostor a soukromí každého člena rodiny. Respondenti uváděli, že byly i chvíle, kdy spolu nedokázali mluvit a potřebovali trávit aspoň chvíli sami. *„Občas jsme se museli nechat na*

pokoji, jinak by nám praskly hlavy asi.“ (M5). *„Lezli jsme si na nervy, jako každá rodina, že jsme se radši každý zavřeli někam, abychom se nepohádali.“* (O5) To mělo dopad i na společnou komunikaci, která v mnohých rodinách vlivem situace a nedostatku zážitků z venku, či z práce vázla. *„Vzhledem k tomu, že jsme spolu byli 24/7 občas jsme došli do bodu, kdy jsme si neměli co říct.“* (M2). Další respondentka uvádí, že jí nejvíce chyběl sociální kontakt se svými vrstevníky. *„Ono mluvit pořád jen s našima, to zase taková výhra není.“* (D4). Respondenti poukazovali i na to, že důsledkem společného času, vyplavaly na povrch i věci, které jim na ostatních členech vadily: *„Objevili jsme jeden na druhém spoustu věcí, které nám vadí.“* (M1), a došlo také k objevení rozdílných potřeb ve vztazích, kdy respondentka během opatření potřebovala změnu prostředí, a tak opouštěla byt a trávila čas na zahradě, zatímco její manžel byl spokojený doma. *„Za jedno ten byt fakt omrzí a za druhé jsem potřebovala na vzduch, na chvíli jinam, vidět za sebou nějaké výsledky (v zahradě). Manželovi stačilo pivo a televize, ten byl naopak rád, že je doma.“* (M3). Ke změnám došlo i v oblasti domácích povinností, například v rodinách, kde před pandemií byla péče o domácnost spíše úkolem žen – matek, převzali tuto iniciativu muži. *„Já jsem se dobrovolně chopil vaření a péči o kuchyni. Ano i včetně nádobí. Tak jak jsem to předtím neměl rád, měl jsem plné zuby vaření z práce, tak teď naopak jsem byl za to rád.“* (O1). S odpovědí se shoduje i druhý respondent. *„Tím, že měla (jméno přítelkyně) dopoledne školu, musel jsem se více angažovat v kuchyni.“* (O2). V rukou mužů bylo i obstarávání nákupů. *„U manžela se teda změnilo to, že začal dělat veškeré nákupy v domácnosti, což vlastně zůstalo dodnes. (M3) Nákupy u nás řešil převážně přítel.“* (M2). Největší změnu v rodinných povinnostech zaznamenala rodina, jejichž domácí povinnosti obstarávala paní na úklid, která k nim vlivem pandemie přestala docházet a tyto povinnosti tak spadly do rukou matky, která je rozdělila mezi sebe a ostatní členy. *„Před covidem k nám chodila dvakrát týdně paní na úklid, která nám zároveň dělala i velké nákupy. Skrz to všechno, co nastalo, jsme se ale domluvili, že to budeme zvládat sami. Takže nastalo velké dělení.“* (M4). Co se týče péče o děti, respondenti se v odpovědích shodovali na tom, že péče byla rovnoměrná a společná. *„Takže péče byla dá se říct společná (M3). „Dopoledne jsem byl s malým já, aby žena mohla pracovat a pak jsme se prostrídali.“* (O2). *„Starost o děti jsme si dělili podle toho, kdo měl víc sil. Ale taky rovnoměrně, nebyla v tom žádná křeč.“* (M1).

5.1.3 Kategorie Rodinná podpora

Třetí kategorie pojednává o dalším stěžejním tématu, které jsme nazvali rodinná podpora.

Pandemie Covid-19 zasáhla rodiny v nejrůznějších životních oblastech, kdy lidé byli nuceni setrvávat ve svých obydlích se svými rodinami a sledovat média, která byla zaplněna novými restrikcemi a rychle rostoucími čísly nově nakažených, což v nich vyvolávalo pocity osamění, vyčerpání a mnohdy i vyhoření a důležitým aspektem pro přečkání této nelehké doby byla právě podpora.

Tabulka 3 - Kódy třetí kategorie

KATEGORIE	KÓDY REPREZENTUJÍCÍ KATEGORII
Rodinná podpora	Solidarita
	Formy komunikace
	Partnerská podpora
	Pozitivní důsledky
	Obdiv

(Vlastní výzkum 2022-2023)

Vnímání rodinné podpory bylo u respondentů různorodé, část z nich uvedla, že největší podporu vnímali ve svém partnerovi. „Přítel mě podporoval a uklidňoval, jak jen to šlo. Poslouchal moje neustálé stěžování a uklidňoval mě, že to určitě brzy skončí. Bylo od něj i hezké, že svoji práci odsunul na odpoledne na úkor té mé.“ (M2) Další respondentka uvedla: „Nejsme spolu první rok. Už o sobě leccos víme a umíme odhadnout, jak se cítíme. Proto pokud jsme viděli, že jeden z nás už mele z posledního, snažili jsme se přebrat iniciativu a nechávali jsme se odpočinout.“ (M1). U obou ukázek můžeme vidět podporu ze strany partnera a zároveň projevy solidarity jeden k druhému. Zajímavým poznatkem je i způsob vyjádření podpory, a to s ohledem na dobu trvání partnerského soužití. Respondentka (M2) žije se svým partnerem výrazně kratší dobu, než respondentka (M1) a z její odpovědi je patrné, že podpora je založena více na slovní komunikaci o pocitech. Zatímco respondentka (M1), která je v partnerském vztahu výrazně delší dobu, hovoří o vzájemném poznání a odhadnutí pocitů svého partnera a následné reakce na to. Mimo partnerskou podporu respondenti zmiňovali i podporu přes technologie, díky kterým mohli komunikovat se svými rodiči, blízkými a přáteli. „Děkuji Bohu za techniku a internet. Pravidelné videohovory byly záchrana, prakticky jediný kontakt se světem. Jak s rodinou, tak s kamarádkami, klidně hodiny denně.“ (M3). Právě technika a internet byli v tomto období hlavním komunikačním kanálem mezi lidmi. „Velkou pomocí byli i přátelé a rodina na telefonu“ (M2). Klíčovým aspektem v rodinné podpoře byl i věk dětí, přičemž rodiny se

staršími dětmi uváděli, že jim děti byly velmi nápomocné. *„Děti byly moc šikovné. To pro mě byla největší podpora a úleva“*. (M4). *„A děti už nejsou taky úplně malé, takže pomáhaly, co to šlo.“* (M1), zatímco rodiče dětí mladších hovořili o podpoře ze strany partnera, kamarádů či širší rodiny. Specifickým druhem rodinné podpory, který byl u respondentů zmiňován, byl obdiv a s ním spojená slova chvály *„O všechno se u nás starala manželka, za to klobouk dolů před ní, protože já jsem se od práce moc odtrhnout nemohl“* (O4). *„Obdivoval jsem manželku za to, že všechny práce zvládala sama já jsem se věnoval vždycky spíš práci venku. A taky jsem hleděl, s jakým klidem zvládala školu u dětí, hlavně u syna.“* (O1). I přes tuto nelehkou dobu a situace, které přinesla, to respondenti zvládli překonat. *„Zvládli jsme to společně, nic tragického se nestalo, a to je hlavní.“* (O5). Právě díky rodinné a partnerské podpoře.

5.1.4 Kategorie Změny režimu

Poslední z vytvořených kategorií přibližuje další pro nás další důležité téma, a tím jsou změny režimu. Denní režim hraje v životě lidí významnou roli. Jedná se o denní režim, v němž si lidé vyčleňují čas na práci, péči o sebe, jídlo, zábavu a sportování, spánek a pobyt venku. Příchod pandemie Covid-19 a s ní spojené opatření tento režim dne narušili v mnoha rodinách.

Tabulka 4 - Kódy čtvrté kategorie

KATEGORIE	KÓDY REPREZENTUJÍCÍ KATEGORII
Změny režimu	Důsledky restrikcí
	Nové impulzy
	Volný čas

(Vlastní výzkum 2022-2023)

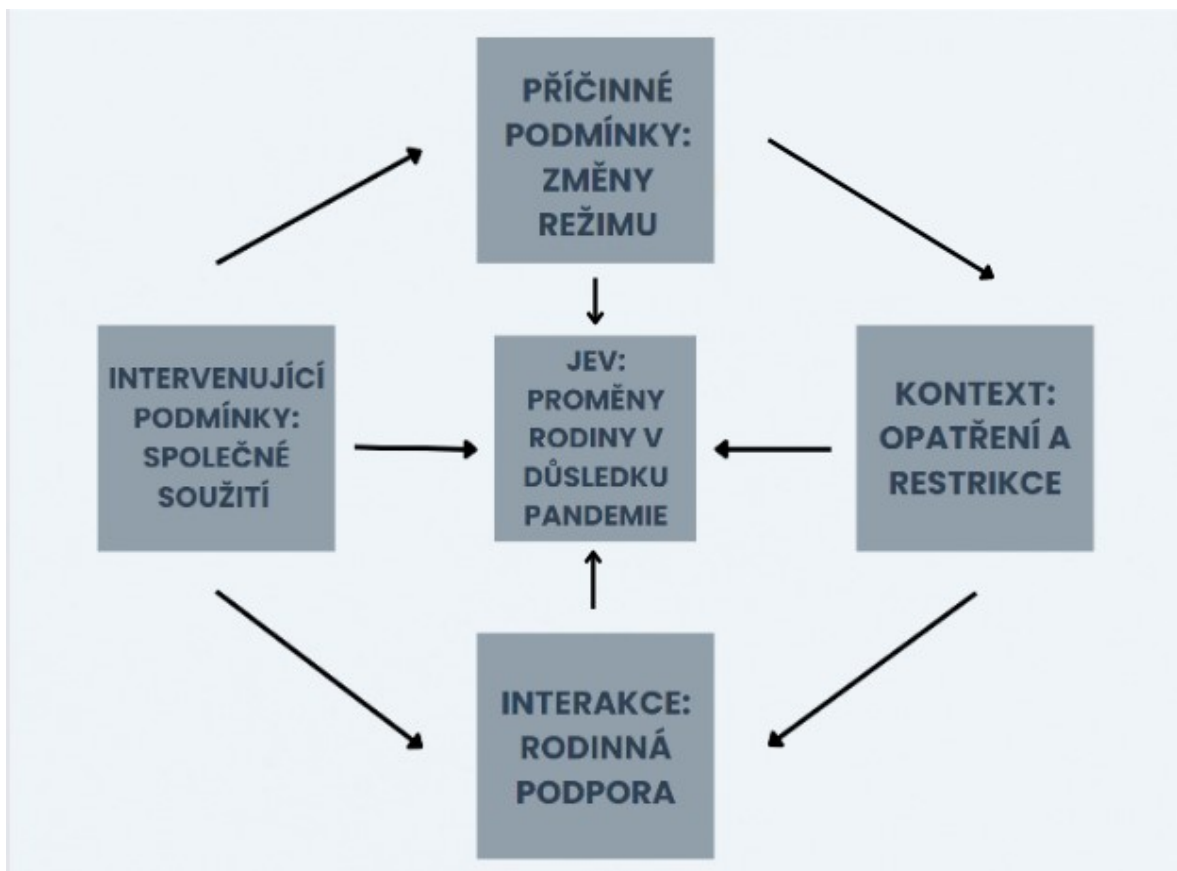
Běžný den našich respondentů před pandemií spočíval v tom, že ráno odjeli z domu za prací a vraceli se až v odpoledních hodinách, čemuž pak v průběhu pandemie bylo jinak. *„Byla jsem zvyklá ráno odjet, splnit si co mám, vrátit se domů a fungovat doma. Pak se všechno tak nějak promíchalo a chtělo to hodně vůle, abych věnovala pozornost všemu, co bylo třeba.“* (M4). *„Normálně jsme ráno všichni odešli do práce, do školy a do 4 odpoledne jsme se neviděli.“* (M1). Ostatní odpovědi se shodují v tom, že důsledkem restrikcí došlo ke změně v oblasti výkonu jejich zaměstnání a zároveň je patrné i to, že došlo k narušení jejich osobního režimu. *„Běžně jsme ráno všichni odešli do práce a do škol, ale během lockdownů jsme se zavřeli a pracovali. Takže jsme nevěděli v kolik máme vstávat, občas se stalo, že*

nebylo, co na snídani nebo na oběd, protože nám nedošlo, že jsme čtyři doma a že se toho sní víc, než když jsme pryč.“ (O5). Z předchozí ukázky lze vyvodit i to, že změnou režimu došlo i ke změnám co se stravování týče, protože většina respondentů byla dříve zvyklá stravovat se mimo domov v rámci práce nebo školy, čemuž při společném soužití bylo jinak. „I co se jídla týká, dřív jsem chystala maximálně svačtinu do školy a pak večeri, každý jsme se stravovali zvlášť. To byl taky šok, najednou vymýšlet jídla na každý den.“ (M1). Pobyt doma pochopitelně zasáhl i do oblasti volného času a jeho vnímání. „V každém případě, covid změnil celou koncepci volného času, alespoň u mě. Předtím jsme si volného času vážili, snažili jsme se ho trávit společně na výletech, v přírodě v zábavních parcích, kdekoliv. Taky návštěvami u rodiny, přátel. Samozřejmě posedět s přáteli byl ideální plán na každý víkend. Pak najednou byl volný čas všechno. Když už jsem se chtěl radovat z volna, tak stejně nešlo nic a museli jsme zůstat doma.“ (O1). Z předchozí ukázky vyplývá najevo fakt, že uzavřením se v domácnostech lidem najednou vzniklo velké množství volného času, na který nebyli zvyklí, tudíž došlo k tomu, že si ho přestali tolik vážit a mnohdy se dostali do situací, kdy nevěděli, jak s takovým množstvím volného času naložit. „Najednou bylo volného času moc, ale nebylo, co s ním.“ (M4). „Taky jsem nejdřív byla nadšená, kolik toho času bude, ale ve výsledku to taková výhra nebyla, když se stejně nic nesmělo.“ (D4). Otázkou pak bylo, jak tento volný čas naplnit a zabavit se tak, aby dny lépe utíkaly. Jako dominantní prvek zábavy respondenti nejčastěji uváděli internet a televizi. „Velkým pomocníkem je samozřejmě internet a různé portály pro sledování filmů a seriálů“ (M1). „Tak já jsem hrál Fortnite, Lolko“ (S5). „Hodiny kytary jsem mívala online, kamarády taky“ (D4). Vedle internetu část respondentů uváděla i pobyt venku, zejména v prostorách zahrady. „Všechno, co jsem měla, jsem věnovala zahradě. Z té se stal takový můj projekt, nebojím se říct smysl dní“ (M3). „Já jsem se začala hodně starat o zahradu, to byl takový relax“. (M4). Část respondentů spatřovala zabavení i ve společenských hrách. „Někdy jsme hráli stolní hry“ (M5) „Jindy jsme s dětmi hráli hry“ (M1). Neustále opakující se činnosti vedly ke stereotypu a nudě, a tak se respondenti snažili hledat nové impulzy pro zabavení se a vyplnění volného času. „Chvilí jsme přemýšleli o pořízení psa“ (M5). „Někdy když jsme se moc nudili, tak jsme předělávali nábytek a zútulňovali jsme si bydlení“ (M2). „No, začal jsem víc číst, předtím jsem moc nečetl, ale nebavilo mě hrát hry nebo se na něco dívat, tak jsem občas něco přečetl“ (S5). Mnohé z nich situace přivedla k aktivnějšímu trávení volného času „Chodím běhat od té doby a hodně na procházky“ (S5). Anebo k činnostem, které dříve nevykonávali nebo na ně neměli čas „A taky jsem musela oprášit kuchařky no.“ (M4). Změny režimu přinesly i jisté důsledky. Mezi nejčastěji opakující se patřily pocity sblížení, ať už mezi

partnery, nebo mezi rodiči a dětmi. „*Určitě nás to všechny sblížilo, zvládli jsme to společně, nic tragického se nestalo, a to je hlavní*“. (O5) S tím se shoduje i další odpověď respondentky, která byla ráda, že mohla více porozumět prožitkům svých dětí a zároveň se zlepšila jejich vzájemná komunikace. „*Ted' jsem mohla více nahlédnout do jejich životů (dětí), co je baví, co řeší, a tak. To bylo moc fajn. Více jsme spolu mluvili a musím zaklepat, do ted' mluvíme o všem.*“ (M1). V oblasti sblížení se s dětmi bylo zajímavým faktem to, že v odpovědích žen bylo často zmiňováno sblížení dětí s otcem, což jim činilo radost a uspokojení i v tom smyslu, že si mohl partner vyzkoušet jejich roli ve vztahu v péči o děti a času trávenému s nimi. „*Hlavně jsem ale ráda za manžela. Ten s nimi tolik nebyval. A hlavně syn se v něm našel, je to jeho velký vzor*“ (M1). „*Já myslím, že se to projevilo hlavně u (jméno partnera), který zjistil, jaké to je trávit se synem tolik času a být s ním fakt pořád.*“ (M2). Došlo také k uvědomění si a utvrzení se v určitých hodnotách a následně změně co se organizace společného času týče „*Víc si vážíme ted' času, který spolu trávíme, protože ted' už ho zase tolik není. Plánujeme si lépe čas, abychom spolu byli více.*“ (M5). „*Našel jsem k nim cestu. Za to jsem moc rád. A umím si ted' uspořádat čas tak, abych s nimi mohl být víc. Pochopil jsem spoustu věcí, i to že, tyhle chvílky mi už nikdy nevezme.*“ (O1). Co se týče oblasti partnerství, změny režimu u respondentů nijak výrazně nepoznamenaly jejich vztahy, kromě jedné respondentky, která uvedla, že: „*sice jsme byli více spolu, ale uzavřeli jsme před sebou navzájem. Pozoruju velké odloučení, sice jsme byli blízko, ale zároveň strašně daleko. Ta izolace od přátel byla znát, nemohli jsme nic, a bohužel se to podepsalo.*“ (M3). Zbytek respondentů uvedlo, že se ve svých vztazích naopak utvrdili a více semkli. „*Jak říkám, všechno zlé je k něčemu dobré, tak právě díky tomu covidu, jsme se doma více semkli a dokázali jsme si rozdělit role u malýho a zároveň to skloubit s prací*“ (M2). „*Taky si myslím, že se vztah spíše zlepšil. Tolik času jsme spolu netrávili snad ani před dětmi, musím říct, že jsem se bála, co to s námi udělá, ale vybrala jsem si dobře.*“ (M1) a ze situace vzešly i nové impulzy co se vztahu týče. „*A chceme jet sami bez dětí na dovolenou, to se nám nepovedlo od té doby, co je máme*“. (O5).

5.2 Paradigmatický model a jeho interpretace

Druhá fáze analýzy dat získaných od respondentů se nazývá axiální kódování, které je plynulým pokračováním již provedeného otevřeného kódování. Jeho hlavním principem je vzájemná provázanost výsledných kategorií a subkategorií na základě jejich vzájemných vztahů. Při jeho provádění se využívá paradigmatický model, který lépe demonstruje vztahy mezi kategoriemi (Strauss & Corbin, 1999, str. 70).

Obrázek 2 – Paradigmatický model (vlastní výzkum, 2022-2023)

Počáteční a ústřední složkou paradigmatického modelu je jev, který identifikuje hlavní myšlenku nebo téma, kterým se výzkum zabývá. Pro nás je klíčová proměna rodiny a tento lze najít i v hlavní výzkumné otázce na kterou se prostřednictvím výzkumu snažíme odpovědět.

Další částí modelu jsou příčinné podmínky, které zapříčiňují vznik samotného jevu a tím jsou změny režimu. Kategorie změny režimu zahrnuje podrobný popis důsledků restrikcí,

kteřé ovlivnily běžný život našich respondentů. Jednalo se zejména o narušení režimu, co se pracovní oblasti týče. Zde došlo k přesunu pracovních činností do domácího prostředí. S tím se úzce pojí i narušení osobního režimu. Vlivem dlouhodobého setrvávání v prostorách domácností se respondenti potýkali i s větším množstvím volného času a řešili možnosti jakými aktivitami tento čas vyplnit a jakým způsobem ho trávit. Všechny tyto změny vyvolávaly podněty, které zapříčinily proměny rodin v důsledku pandemie Covid-19. Kdyby nedošlo ke změnám režimu, nedošlo by ani k proměnám rodin.

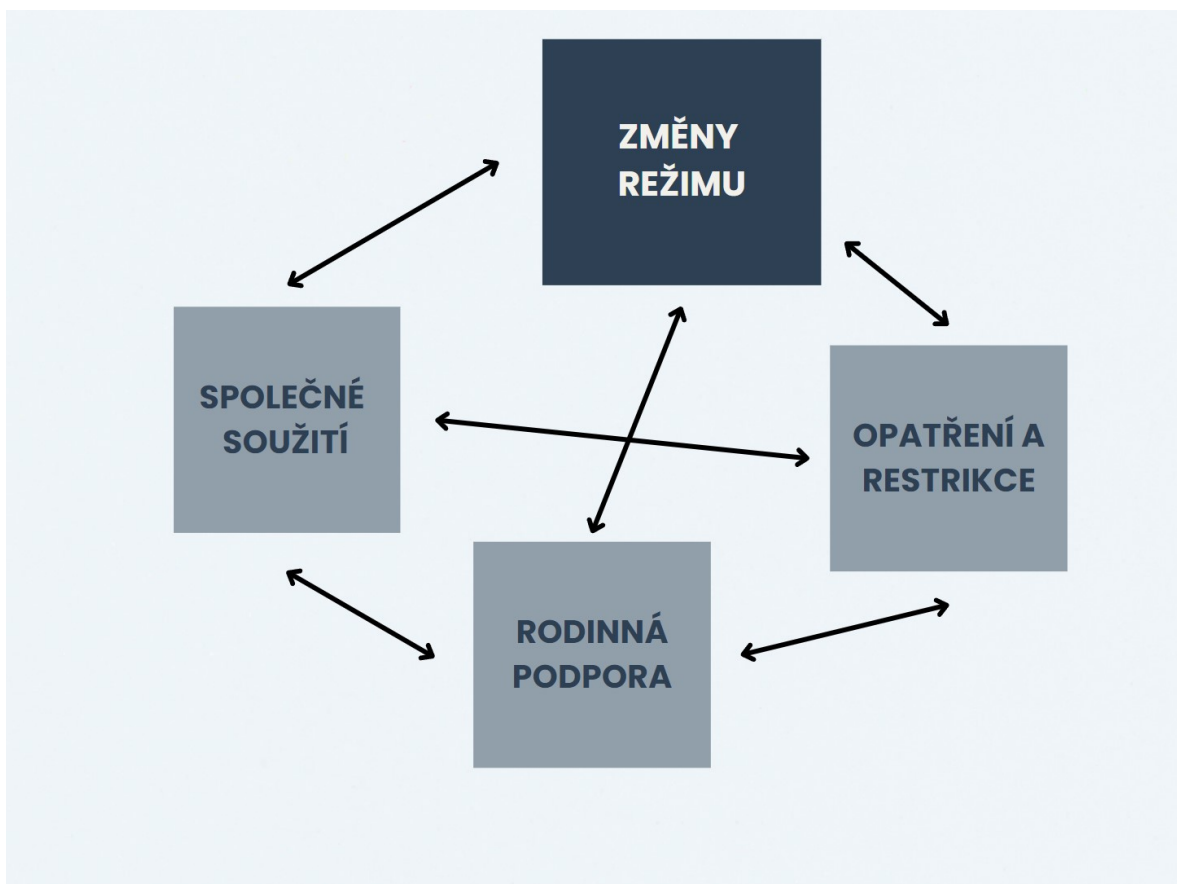
Třetí částí je kontext, kterým jsou opatření a restriktce. Kategorie se věnuje konkrétním formám opatření, která spočívala v zavedení online výuky na školách, home-office a pocitové stráce respondentů při prožívání těchto změn. Lze tedy říci, že změny režimu proběhly v kontextu s opatřeními a restrikcemi a následně to mělo vliv na jev, kterým jsou proměny rodiny v důsledku pandemie Covid-19.

Následují intervenující podmínky, kterými je kategorie společné soužití. Intervenující podmínky mají největší vliv na poslední část modelu, čímž je interakce. Zároveň se spolupodílejí na vzniku příčinného problému, který zapříčiňuje samotný jev. Kategorie společného soužití pojednává o společně tráveném času členů rodin pod jednou střechou a jsou zde popisovány domácí povinnosti a jejich rozdělení, potřeba osobního prostoru, vzájemná komunikace a ponorková nemoc.

Poslední fází je interakce, kterou reprezentuje kategorie s názvem rodinná podpora. Právě rodinná podpora byla klíčovým aspektem, který pomáhal jednotlivým respondentům tuto nelehkou situaci zvládnout.

5.3 Zakotvená teorie a její interpretace

Poslední fází procesu zpracování dat získaných od respondentů je selektivní kódování. Pomocí něho jsme se znovu zaměřili na předešlé vytvořené kategorie, které byly přehodnoceny a nově uspořádány. Z kategorií byla vybrána jedna hlavní kategorie, která je zvýrazněna v níže uvedeném modelu. Model napomáhá k lepší orientaci ve vztazích mezi kategoriemi, a slouží k reprezentaci nově vzniklé teorie, která nám pomohla dospět k odpovědi na předem stanovenou výzkumnou otázku.

Obrázek 3 – Model zakotvené teorie (vlastní výzkum, 2022-2023)

Centrální kategorií byla zvolena kategorie nesoucí název změny režimu, protože právě tato kategorie pojednává o aspektech, které měly největší vliv na proměnu rodiny a partnerských vztahů v důsledku pandemie Covid-19. Jednalo se zejména o aspekty narušující zaběhlé zvyklosti rodin. Ostatní kategorie ji obohacují a rozšiřují o další cenné doplňující informace.

5.4 Závěrečné shrnutí

Cílem našeho výzkumu bylo zjistit, jak se proměnila současná česká rodina během pandemie Covid-19. Odpovědi jsme získali z výzkumného vzorku, který tvořilo celkem pět rodin. Hlavní podmínkou pro výběr těchto rodin bylo to, aby se jednalo o rodiny s dětmi, které navštěvují mateřskou, základní nebo střední školu a aby se jednalo o rodiny, které opatření skutečně pocítily, tedy s přesunutým zaměstnáním do domácího prostředí. Skrze výzkumný vzorek jsme se snažili odpovědět na předem stanovenou hlavní výzkumnou otázku, která zní následovně: „Jak se změnilo partnerské a rodinné soužití, role a povinnosti u vybraných rodin vlivem nejtvrdějších pandemických opatření?“ A s ní související dílčí výzkumnou otázku „Jak respondenti tyto změny vnímali?“ Ze získaných odpovědí lze říci, že k největším změnám došlo v těchto rodinách v oblasti společného soužití vlivem změn režimu zapříčiněných opatřeními a restrikcemi spojenými s pandemií Covid-19. Tyto změny se týkaly především společně stráveného času, formy trávení volného času a taky měli vliv na osobní prostor a komunikaci v rodinách. Více než partnerské soužití bylo ovlivněno soužití celých rodin, ve kterých v těchto podmínkách docházelo k nárstu domácích prací, co se nákupů, úklidu a vaření týče, a to v důsledku přítomnosti více lidí domácnosti. S tím se pojila i částečná výměna rolí mezi partnery, kdy došlo k většímu zapojení mužů do chodu domácnosti. Co se týká povinností u jednotlivých členů rodin, veškeré osobní i pracovní povinnosti se přesunuly do domácího prostředí. Ať už se jednalo o práci na home-office ke které byli lidé nuceni v rámci nařízení vlády nebo o online výuku. Právě tyto změny měly pravděpodobně největší dopad na životy lidí, kteří tvořili náš výzkumný vzorek. Docházelo k problémům, které se týkaly zejména uspořádání času a skloubení péče o děti s prací z domu. V tomto zjištění se shodujeme i s (Dudovou a Křížkovou, 2022, s. 409), které uvádí, že dlouhodobá přítomnost dětí v domácnosti představovala pro rodiče obrovský nárůst objemu práce a péče a že míra náročnosti se odvíjela od věku dětí. Všechny tyto změny vytvářeli zejména obrovský tlak na psychiku. Stereotyp, frustrace režimem, ponorková nemoc a nedostatek motivace k činnostem a nových vjemů, to vše byly aspekty, se kterými se lidé museli potýkat během pandemie Covid-19. Mimo tyto negativní aspekty respondenti uváděli i to, že nucené soužití jim dovolilo více se sblížit jak s partnerem, tak zejména s dětmi. Tento výsledek lze opět podložit výzkumem provedeným (Dudovou a Křížkovou, 2022, s.411), které uvádí, že i jejich respondenti v roli rodičů hovořili u upevnění a prohloubení vztahů v rodině. Důležitou roli v tomto nelehkém období hrála partnerská podpora, která v některých případech chyběla, což vedlo k vzájemnému odloučení partnerů

a ke zhoršení jejich vztahu. Ve většině případů byla ale naopak partnerská podpora tím, co pomáhalo rodinám přečkat toto nelehké období. **Závěrem lze tedy říci, že ke změnám docházelo spíše v oblastech týkajících se psychiky členů rodiny, zatímco režimovým změnám se respondenti dříve či později zvládli přizpůsobit.**

5.5 Limity výzkumu

Je důležité brát v úvahu, že výzkum založený na rozhovorech a subjektivních zkušenostech respondentů může být vzhledem k časovému odstupu výzkumu od průběhu pandemie Covid-19 ovlivněn vzpomínkovým optimismem, což znamená, že respondenti mohou mít tendenci si vzpomínat více na pozitivní zážitky a méně na negativní. To může vést k částečnému zkreslení výsledků.

ZÁVĚR

V této bakalářské práci jsme se zabývali proměnami současné české rodiny a partnerských vztahů v důsledku pandemie Covid-19. Prvním krokem při zpracování bakalářské práce byla příprava odborné literatury zabývající se naším tématem, ze které jsme následně vycházeli i v teoretické části. V rámci teoretické části, která je rozdělena do tří hlavních kapitol, jsme se věnovali vymezení rodiny, jejím typům, funkcím a charakterizovali jsme současnou českou rodinu. Dále jsme se zajímali o partnerské vztahy, které jsou základem každé rodiny, věnovali jsme se fázím a krizím partnerských vztahů a celkovému vývojovému cyklu manželství a rodiny. Posledním tématem jsme objasnili samotnou pandemii Covid-19 a její dopady.

Praktická část byla věnována samotnému kvalitativnímu výzkumu. V rámci druhé, tedy praktické části, byly stanoveny výzkumné cíle a otázky, byla charakterizována výzkumná jednotka a metoda pro sběr dat. Data k našemu výzkumu jsme získali pomocí polostrukturovaných rozhovorů, které jsme prováděli s jednotlivými rodinami. Následovalo zpracování takto získaných dat, která byla zakódována pomocí otevřeného, axiálního a selektivního kódování. Výsledkem zpracovaných dat byla zakotvená teorie, díky které jsme získali odpovědi na předem stanovené výzkumné otázky.

Výsledky našeho výzkumu ukázaly, že partnerské a rodinné soužití bylo pandemií velmi zasaženo zejména v oblasti změn režimu, které byly způsobeny opatřeními a restrikcemi. Tyto změny ovlivnily zejména množství času, který rodiny tráví společně, formy trávení volného času a také způsob vzájemné interakce a respektování. Více než jen soužití párů bylo ovlivněno soužití celých rodin. Vlivem situace docházelo k výměně rolí mezi manželi, kdy se do vedení domácnosti více zapojovali muži. Veškeré osobní a profesní povinnosti se přenesly do domácího prostředí. Ať už se jednalo o online vzdělávání nebo práci z domova, kterou museli lidé vykonávat v důsledku vládních nařízení. Tyto úpravy měly nepochybně největší vliv na život účastníků našeho výzkumného šetření. Dalším z problémů byl time – management, zejména skloubení péče o děti a práce z domova. Každá z těchto úprav představovala obrovský stres. Během epidemie Covid-19 se jedinci museli potýkat se stereotypy, nespokojeností s režimem, ponorkovou nemocí a nedostatkem ambicí pro aktivity a nové zážitky. Klíčová byla v této době i podpora, zejména ta partnerská, která v některých případech scházelo, což vedlo ke zhoršení vztahu. Většinou však byla partnerská podpora tím, co pomáhalo rodinám přečkat toto nelehké období.

Z našeho pohledu se nám podařilo naplnit cíle, které jsme si na začátku výzkumu stanovili a jelikož téma dotýkající se pandemie Covid-19 je považováno za velmi aktuální, dovoluujeme si tvrdit, že práce obohacuje již existující teorii v tomto odvětví, potvrzuje a dále rozvíjí poznatky z předchozích výzkumů na které v bakalářské práci odkazujeme.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ARAD: Systém časových řad, 2023. *Česká národní banka* [online]. Praha: Česká národní banka, © 2003-2017 [vid. 2022-14-49]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/docs/ARADY/HTML/index.htm>

BARTOŠ, Vojtěch et al., 2020. *Dopady pandemie koronaviru na duševní zdraví* [online]. [cit. 2023-03-25]. Dostupné z: https://idea.cerge-ei.cz/studies/dopady-pandemie-koronaviru-na-dusevni-zdravi?fbclid=IwAR1wCb6f-dkJQDALxY_Qtk762jMtJBmTnYC4aGBU7b7X4AqYsTX56x6ahps

BROM, Cyril et al., 2020. *Mandatory Home Education During the COVID-19 Lockdown in the Czech Republic: A Rapid Survey of 1st-9th Graders' Parents* [online]. [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/feduc.2020.00103/full>

COVID-19: úvod, inkubační doba, původce a sezónnost onemocnění, 2023. *NZIP: Národní zdravotnický informační portál* [online]. Praha: Ministerstvo zdravotnictví ČR a Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/447-covid-19-zakladni-informace>

ČAPKOVÁ, Radka et al., 2021. Mortalita pacientů s covidem-19 na JIP – naše zkušenosti. In: *Vnitřní lékařství* [online]. [cit. 2023-03-25]. ISSN 1801-7592. Dostupné z: <https://www.casopisvnitrnilekarstvi.cz/pdfs/vnl/2021/05/13.pdf>

DE SINGLY, François, 1999. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-249-1.

DUDOVÁ, Radka a Alena KŘÍŽKOVÁ, 2022. Zvýšené nároky péče o děti v době pandemie covidu-19: péče jako břemeno, nebo příležitost?. In: *Sociologický časopis* [online]. Praha, 58(4) [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.proquest.com/docview/2729115053/238109BB10E64176PQ/1?accountid=15518>

DUNOVSKÝ, Jiří a kol., 1999. *Sociální pediatrie*. Praha: Grada – Avicenum. ISBN 80-7169-254-9.

GABURA, Ján, 2012. *Teória rodiny a proces práce s rodinou*. Bratislava: Iris. ISBN 978-80-89256-95-2.

GIDDENS, Anthony a Philip W. SUTTON, 2013. *Sociologie*. Praha: Argo. ISBN 978-80-257-0807-1.

GIDDENS, Anthony, 1999. *Sociologie*. Praha: Argo. ISBN 80-7203-124-4.

HEŘMANOVÁ, Marie, 2020. Kdo pečuje o rodinu v dobách pandemie? Dopady protipandemických opatření na české domácnosti. In: Praha: *Sociologický ústav AV ČR* [online].[cit.2023-01-25]. Dostupné z: https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/soubory/tz_20200407_kdo_pecuje_o_rodinu_v_dobach_pandemie._dopady_proti-pandemickyh_opatreni_na_ceske_domacnosti.pdf

HÖHNE, Sylva et al., 2022. *Dopady pandemie covidu-19 na sólo rodiče* [online]. [cit. 2023-03-24]. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_510.pdf

HÖHNE, Sylva, 2021. Výsledky pilotní studie projektu Současná česká rodina: Vliv pandemie na pracovní život v ČR. In: *MUNI generations and gender programme* [online]. [cit. 2023-03-24]. Dostupné z: <https://ggp-cz.fss.muni.cz/zajimave-vysledky#gallery-527133-8>

HONZÁK, Radkin et al., 2020. *Doba KORONA virová*. Praha: Zeď. ISBN 978-80-907674-4-7.

Informace o nemoci Covid-19, 2023. *Covid Porál* [online]. <https://covid.gov.cz/situace/onemocneni-covid-19/informace-o-nemoci-covid-19> [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <https://covid.gov.cz/situace/onemocneni-covid-19/informace-o-nemoci-covid-19>

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ, 2001. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido. ISBN 807-315-004-2.

KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-33.

KREIDL, Martin a Jaroslava HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, 2012. *Proměny partnerství: Životní dráhy a partnerství v české společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN 978-80-7419-142-8.

MAŘÍKOVÁ, Hana, 1996. *Velký sociologický slovník: P-Z*. 2. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-311-3.

MAŘÍKOVÁ, Hana, ed., 2000. *Proměny současné české rodiny: Rodina - gender - stratifikace*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN 80-85850-93-1.

MATĚJKOVÁ, Erika, 2007. *Jak řešit konflikty a problémy v partnerských vztazích* [online]. Praha: Grada [cit. 2023-04-19]. ISBN 978-80-247-1832-3. Dostupné z: <https://www.bookport.cz/AccountSaml/SignIn/?idp=https://shibboleth.utb.cz/idp/shibboleth&returnUrl=/kniha/jak-resit-konflikty-a-problemy-v-partnerskych-vztazich-2771/>

MATOUŠEK, Oldřich, 1997. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Vyd. 2. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-85850-24-9.

MIOVSKÝ, Michal, 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-247-1362-4.

MIRANDA, Debora Marques de et al., 2020. *How is COVID-19 pandemic impacting mental health of children and adolescents?* [online]. [cit. 2023-03-25]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212420920313479>

MOŽNÝ, Ivo, 1990. *Moderní rodina: Mýty a skutečnosti*. Brno: Blok. ISBN 80-7029-018-8.

MOŽNÝ, Ivo, 2006. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-86429-58-X.

MOŽNÝ, Ivo, 2008. *Rodina a společnost*. 2. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN 978-80-86429-87-8.

PAULÍK, Karel, 2017. *Psychologie lidské odolnosti*. 2. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5646-2.

PLAŇAVA, Ivo, 1998. *Spolu každý sám: v manželství a rodině*. Praha: NLN -Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 80-7106-292-8.

PLAŇAVA, Ivo, 2000. *Manželství a rodiny: struktura, dynamika, komunikace*. Brno: Doplněk. ISBN 80-7239-039-2.

Prognóza vývoje situace pro rodiny s dětmi a podpůrné služby, 2020. In: *Nadace Sirius* [online]. Praha [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: https://www.nadacesirius.cz/soubory/aktuality/2020_prognozaNadaceSirius.pdf

Průměrný věk žen při narození 1. dítěte v letech 1950-2019, 2020. In: *Český statistický úřad* [online]. Praha [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prumerny-vek-zen-pri-narozeni-1-ditete-v-letech-1950-2019>

ROKOS, Lukáš a Michal VANČURA, 2020. Distanční výuka při opatřeních spojených s koronavirovou pandemií – pohled očima učitelů, žáků a jejich rodičů. In: *Pedagogická orientace* [online]. Brno: Masarykova univerzita, **30(2)** [cit. 2023-03-24]. ISSN 1805-951. Dostupné z: <https://doi.org/10.5817/PedOr2020-2-122>

SARI, Dini Kurnia a Rosyidamayani T. MANINGTYAS, 2020. Parents' Involvement in Distance Learning During the Covid-19 Pandemic. *Proceedings of the 2nd Early Childhood and Primary Childhood Education (ECPE 2020)* [online]. [cit. 2023-03-23]. ISSN 2352-5398. Dostupné z: <https://www.atlantis-press.com/proceedings/ecpe-20/125946138>

SOBOTKA, Tomáš et al., 2008. Czech Republic: *A rapid transformation of fertility and family behaviour after the collapse of state socialism*. In: *Demographic research* [online]. [cit. 2023-03-08]. Dostupné z: https://www.demographic-research.org/volumes/vol19/14/default.htm?fbclid=IwAR3hKyshNkZSd5fy53baqBb7FfM715zGeuV_rDCL1nc83-sp5SYCa2qndPw

STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN, 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce. SCAN. ISBN 80-858-3460-X.

ŠŤASTNÁ, Anna, 2021. *Kdo zajišťoval péči o děti v době pandemie?* [online]. [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.natur.cuni.cz/fakulta/pro-media/tiskove-zpravy/tz-kdo-zajistoval-peci-o-deti-v-dobe-pandemie.pdf>

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ, a kol., 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.

Úroveň plodnosti v Česku patřila loni k nejvyšším v EU, 2022. In: *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/uroven-plodnosti-v-cesku-patrila-loni-k-nejvyssim-v-eu?fbclid=IwAR3FO2ECdJtSmcZhTgkXEVVrI-h9FgiSd6DAJYzjj5emuqBCrTGbLn1JN0g>

Usnesení č. 211: Krizové opatření o zákazu maloobchodního prodeje a služeb, 2020. In: *Vláda České republiky* [online]. [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/epidemie-koronaviru/dulezite-informace/vladni-usneseni-souvisejici-s-bojem-proti-epidemii-koronaviru-rok-2020-186999/#brezen>

Usnesení č. 215: Krizové opatření o zákazu volného pohybu osob, 2020. In: *Vláda České republiky* [online]. [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/epidemie->

koronaviru/dulezite-informace/vladni-usneseni-souvisejici-s-bojem-proti-epidemii-koronaviru-rok-2020-186999/#brezen

Usnesení č.194: Vyhlášení nouzového stavu, 2020. In: *Vláda České republiky* [online]. [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/epidemie-koronaviru/dulezite-informace/vladni-usneseni-souvisejici-s-bojem-proti-epidemii-koronaviru-rok-2020-186999/#brezen>

Usnesení č.198: Krizové opatření o zákazu vstupu do ČR a cestování do rizikových zemí, 2020. In: *Vláda České republiky* [online]. [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/epidemie-koronaviru/dulezite-informace/vladni-usneseni-souvisejici-s-bojem-proti-epidemii-koronaviru-rok-2020-186999/#brezen>

Usnesení č.199: Krizové opatření o zákazu pořádání kulturních, sportovních a dalších akcí s účastí nad 30 osob, stravovací služby 2020. In: *Vláda České republiky* [online]. [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/epidemie-koronaviru/dulezite-informace/vladni-usneseni-souvisejici-s-bojem-proti-epidemii-koronaviru-rok-2020-186999/#brezen>

Usnesení č.201: Krizové opatření o zákazu školní docházky na základních, středních i vysokých školách, vzdělávacích a volnočasových aktivit ve školství, 2020. In: *Vláda České republiky* [online]. [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/epidemie-koronaviru/dulezite-informace/vladni-usneseni-souvisejici-s-bojem-proti-epidemii-koronaviru-rok-2020-186999/#brezen>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

% Procento

Apod. A podobně

ČNB Česká národní banka

ČR Česká republika

ČSÚ Český statistický úřad

et. al A jiní

Kč Korun českých

s. Strana

str. Strana

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 - Průměrný věk žen při narození 1. dítěte v letech 1950-2019 (ČSÚ, 2020).....	15
Obrázek 2 – Paradigmatický model (vlastní výzkum, 2022-2023)	48
Obrázek 3 – Model zakotvené teorie (vlastní výzkum, 2022-2023).....	50

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 - Kódy první kategorie	40
Tabulka 2 - Kódy druhé kategorie	42
Tabulka 3 - Kódy třetí kategorie	44
Tabulka 4 - Kódy čtvrté kategorie	45

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Výzkumná jednotka č. 1 - Rozhovor

Příloha P 2: Výzkumná jednotka č. 2- Rozhovor

Příloha P 3: Výzkumná jednotka č. 3- Rozhovor

Příloha P 4: Výzkumná jednotka č. 4- Rozhovor

Příloha P 5: Výzkumná jednotka č. 5- Rozhovor

Příloha P 6: Zakódovaný rozhovor č.1

PŘÍLOHA P I: VÝZKUMNÁ JEDNOTKA Č. 1

Výzkumná jednotka je složena ze 4 členů:

Matka 37 let, povoláním účetní

Otec 39 let, povoláním kuchař

Dcera 12 let, základní škola

Syn 9 let, základní škola

Jak dlouho tvoříte pár?

M: Letos spolu budeme už 17 let, z toho jsme 13 let manželé.

1) BĚŽNÝ DEN

Jak byste popsali svůj běžný den během nejtvrdších opatření?

M: To by mělo být někdy zima 2021? To už budou brzo dva roky.

O: Popsal bych to jako zmatek a spoustu mluvení. Na jednu stranu už jsme si tak nějak zvykli být spolu více doma, přece jen pár lockdownů už jsme za sebou měli, ale se vši online výukou u dětí a manželčinou prací z domu měl člověk pocit, že mu praskne hlava.

D: My jsme měli dopoledne většinou školu, a odpoledne spoustu času na hraní. To bylo super. A mamka s tatškou byli taky doma, takže si někdy hráli s námi.

M: Snídaně, škola, práce, oběd, a pak hodně napínavá odpoledne. Někdy televize, jindy jsme s dětmi hráli hry, nebo se alespoň snažili je nějak zabavit.

V čem se tedy lišil od běžného dne před pandemií?

O: Asi ve všem. U mě hlavně prací. Tak dlouho jsem doma snad ještě nikdy nebyl.

M: Opravdu ve všem. Normálně jsme ráno všichni odešli do práce, do školy, a do 4 odpoledne jsme se neviděli. Najednou jsme byli všichni neustále spolu. I co se jídla týká, dřív jsem chystala maximálně svačinu do školy a pak večeri, každý jsme se stravovali zvlášť. To byl taky šok, najednou vymýšlet jídla na každý den.

S: Mohli jsme si pořád hrát. A maminka a tatínek byli pořád doma

D: Neviděla jsem se svoje spolužáky, to mi chybělo. Někdy jsme si s holkama volaly, ale to není ono. Ale jinak to bylo super. Nemuseli jsme nikam chodit a mohli jsme se koukat na televizi kdy jsme chtěli.

A co jste tedy celé dny dělávali, kromě online výuky/home-office?

M: No, to bylo teprve něco, vymýšlejte pořád něco nového, aby vám děti neskákaly po hlavě (směje se). Naštěstí máme zahradu, kam děti mohly aspoň na chvíli vyběhnout. Pokud se dalo, jezdili jsme hodně na výlety do přírody, v okolí máme nachozené snad všechny stezky a rozhledny. Když byl ale zákaz vycházení, snažili jsme se hrát s dětmi různé hry, vymýšlet jim program, ale velkým pomocníkem je samozřejmě internet a různé portály pro sledování filmů a seriálů.

O: Jak říká manželka. Já si teda pamatuju spoustu pohádek, a hlavně taky dětských písniček, z toho mi šla hlava kolem. Bylo toho opravdu dost.

2) ČAS

Rozdíl byl tedy jak říkáte i v tom, kolik jste spolu trávili času. Jaký je tedy rozdíl ve společně stráveném času před pandemií a během ní?

M: Obrovský. Jak říkám, před pandemií jsme se viděli ráno hodinku, a pak jsme se setkávali nejdříve kolem 15:00, po příchodu ze školy, družiny, nebo práce. Odpoledne pak děti psávaly úkoly a chodily ven s kamarády, my s manželem jsme pracovali na zahradě, a samozřejmě manžel pracoval na směny, takže pro něj to bylo ještě víc specifické. Když budu počítat na hodiny, před pandemií třeba 6 hodin společného času. Během pandemie nonstop spolu.

O: Jak říká žena. Já jsem buď přicházel domů kolem 5–6 hodiny, nebo až pozdě v noci, když děti spaly, takže já ani těch 6 hodin ne. No byl to šok.

Jak se změnila náplň vašeho volného času, případně jak jinak jste volný čas využívali?

O: Co je to vlastně volný čas (smích). V každém případě covid změnil celou koncepci volného času, alespoň u mě. Předtím jsme si volného času vážili, snažili jsme se ho trávit společně na výletech v přírodě, v zábavních parcích, kdekoliv. Taky návštěvami u rodiny, přátel. Samozřejmě posedět s přáteli byl ideální plán na každý víkend. Pak najednou byl volný čas všechno. Tím že naše restaurace byla zavřená, neměl jsem absolutně žádnou náplň práce. A když už jsem se chtěl radovat z volna, tak stejně nešlo nic dělat a museli jsme zůstat doma. Hodně rychle jsem si začal přát žádný volný čas nemít.

M: Každopádně jsem si začala víc vážit klidu a změny, kterou přinášel. Asi souhlasím s manželem, všechno se změnilo, když je něčeho moc, tak je to vždycky problém. Tady tím že jsme měli volný čas všichni najednou, a ještě na tak dlouhou dobu, přestali jsme si ho vážit.

D: Asi nijak zvlášť ne. Teda to že jsem ho nemohla trávit s holkama a se spolužáky bylo blbě, ale jinak jsem asi dělávala to samé. Akorát dlouho.

S: Mě štvalo, že jsem nemohl chodit s klukama na hřiště. Ani na fotbal. Ale zase jsem mohl hrát FIFU, a dívat se na telku.

3) RODINNÉ POVINNOSTI

Jaké změny jste zaznamenali v rodinných povinnostech během pandemických opatření?

M: Asi žádné extrémní. Ono to tak nějak přišlo samo. Být spolu, trávit spolu čas. Odpadly nám povinnosti týkající se širší rodiny, moji rodiče žijí na druhém konci republiky a manželova maminka je už delší dobu v domově pro seniory, kam návštěvy vůbec nechodit nemohly. Takže jsme zůstali tak nějak spolu sami. Doma ale bylo všechno při starém, pokud se to tak dá nazvat. Změny přišli ve stráveném času, jinak nic.

Jak ovlivnila pandemie formu výkonu vašeho zaměstnání a studia při opatřeních vlády?

D: My jsme přešli na distanční online výuku. Nejdřív jsme dostávali jen úkoly, které jsme museli odevzdávat přes počítač, a pak jsme mívali i normální hodiny přes Teams nebo Zoom.

M: Já jsem přešla na home-office, pro mě to zase tak výrazná změna nebyla. Horší bylo sjednotit všechno dohromady, online výuku dětí a moji práci. Tím spíše, když syn nastoupil během nejhorších časů do první třídy, museli jsme upřednostnit hlavně jeho, aby co nejméně utrpěl. Všechno ostatní se dalo zvládnout hravě, ale starat se o prvňáčka, to byl úkol pro celou rodinu. Ale zvládli jsme to, že?

S: Jasně. Náhodou to bylo super. Mohl jsem být doma s mamkou a tatškou.

O: No, super (směje se). Nějak jsme to zvládli. Pro mě to teda byl asi největší šok. Restaurace zavřená a nejistá budoucnost. Později jsme teda otevřeli alespoň pro rozvoz a jídlo s sebou, ale ze začátku jsem byl naprosto bez práce, bez naděje a bez nějaké vidiny zlepšení. Dost času stály děti, ale to se nedá srovnávat.

Jak jste si tedy rozložili povinnosti doma? Péči o děti, o domácnost?

O: Tak nějak, že kdo má ruce a nohy, ten bude makat. Ne, taková hrůza ani galeje to nebyly. Já jsem se dobrovolně chopil vaření a péče o kuchyni. Ano, i včetně nádobí (smích). Tak jak jsem to předtím neměl rád, měl jsem plné zuby vaření z práce, tak teď naopak jsem byl za to rád.

M: A ani nevíte, jak jsem byla ráda já (smích). Jak říká manžel, vařil on, ale s nádobím jsme mu občas pomáhali i my ostatní. Já jsem dělala klasické práce jako dřív – praní, žehlení. Děti se pak dělily o vysávání a utírání prachu, v tom žádná extrémní změna nebyla, fungovali jsme společně už dřív. A starost o děti jsme si dělili podle toho, kdo měl víc sil. Ale taky rovnoměrně, nebyla v tom žádná křeč, snažili jsme se si tu dobu co nejvíce zpříjemnit a nezbláznit se. A myslím že se nám to podařilo dost dobře. I když byly momenty, kdy jsem chtěla utéct, nebo se aspoň někam zavřít, abych měla chvíli klid.

4) RODINNÁ PODPORA V OBDOBÍ PANDEMIE

Jakou podporu jste si poskytovali v době pandemie?

O: Veškerou, co šla. Ono to ani nešlo jinak, s tím že jsme se od sebe nehnuli. Samozřejmě ponorková nemoc byla ob týden, bylo to náročné na psychiku. Ale musím říct že ani jednou jsme nedošli do bodu, kdy bychom byli opravdu zoufalí.

M: Nejsme spolu první rok. Už o sobě leccos víme a umíme odhadnout, jak se cítíme. Proto pokud jsme viděli že jeden z nás už mele z posledního, snažili jsme se přebrat iniciativu a nechávali jsme se odpočinout. A děti už taky nejsou úplně malé, takže pomáhaly, co to šlo. Samozřejmě teď to zní že všechno bylo ideální, nebylo, ale to zlé se snadněji zapomíná a zůstávají hezké chvíle. Ale opravdu jsme nikdy nebyli na žádné hranici sil, nebo nervů.

Jak tedy pandemie proměnila vaše vztahy v rodině?

M: Za mě určitě posílila. Byli jsme spolu, fungovali jsme spolu, všechno jsme sdíleli. Objevili jsme jeden na druhém spoustu věcí, které nám, vadí, ale taky jsme se přesvědčili, že jsme spolu rádi a že se máme rádi.

D: Já jsem byla moc ráda, že jsme byli všichni spolu. Bylo moc fajn mít maminku doma, a hlavně tatínka, s tím jsme předtím nebyli tak často.

S: Jo, to bylo. Tat'ka mě naučil super věci, už umím opravovat kolo a pomáhal jsem mu v dílně.

O: Já jsem se víc sblížil s dětmi. Předtím jsme spolu moc nebývali, práce mi brala hodně času. Za to jsem moc rád. A snažím se to držet i teď, i když je vše v normálu.

Jaké zlepšení/zhoršení ve vašem partnerském vztahu přinesl covid? Co případně zůstalo neměnné?

O: Neměnné je asi to, že jsme zůstali manželi (smích). To po takovém šoku nebylo během pandemie úplně běžné. Ale zvládli jsme to. Obdivoval jsem manželku, že všechny práce zvládala sama, já jsem se věnoval vždycky spíš práci venku. A taky jsem hleděl, s jakým klidem zvládala školu u dětí, hlavně u syna. Já jsem větší nervák, tomuhle jsem se vyhýbal, co to šlo. Takže za mě určitě zlepšení, posílení vztahu.

M: Taky si myslím že se vztah spíše zlepšil. Tolik času jsme spolu netrávili snad ani před dětmi, musím říct, že jsem měla strach, co to s námi udělá. Ale vybrala jsem si dobře (smích). Takže všechno při starém, v mnohém lepší.

Jaké zlepšení/zhoršení ve vašem vztahu s dětmi přinesl covid? Co případně zůstalo neměnné?

M: Já teda obdivuju i děti. Zvládli všechno moc dobře. Dcera úplně, s tou nebyl problém žádný, ale ani u syna nemůžu říct, že by se to nedalo, nebo že by byly problémy. Poradili jsme si s tím. Já jsem s nimi sice bývala i před pandemií častěji, ale teď jsem mohla více nahlédnout do jejich životů, co je baví, co řeší a tak. To bylo moc fajn. Více jsme spolu mluvili, a musím zaklepat, do teď mluvíme o všem. Hlavně jsem ale ráda za manžela. Ten s nimi tolik nebyval. A hlavně syn se v něm našel, je to jeho velký vzor. Z toho mám snad největší radost, ještě větší než z konce lockdownu a toho všeho okolo.

O: Jak jsem říkal. Našel jsem k nim cestu. Za to jsem moc rád. A umím si teď uspořádat čas tak, abych s nimi mohl být víc. Pochopil jsem spoustu věcí, i to, že tyhle chvílky mi už nikdo nevezme. Ale abych nebyl moc sluníčkářský, ztratil jsem mínění o vkusu dnešní mládeže, v hudbě i ve filmech. To jediné teda nepřekousnu (smích).

PŘÍLOHA P 2: VÝZKUMNÁ JEDNOTKA Č. 2

Výzkumná jednotka je složena ze 3 členů:

Matka 33 let, povoláním učitelka na základní škole první stupeň – 2. třída

Otec 35 let, povoláním grafik

Syn 5 let, mateřská škola

Jak dlouho tvoříte pár?

M: Jsme spolu 6 let, ale manželé ještě nejsme

1) BĚŽNÝ DEN

Jak byste popsali svůj běžný den během nejtvrdších opatření?

M: Můj běžný den se hodně odvíjel od rozvrhu online výuky daného dne, vzhledem k tomu, že učím druháčky jednalo se o dopolední hodiny. Odpoledne jsem věnovala vždy čas malému, o kterého se dopoledne staral přítel. Večer jak malý usnul, jsem si dělala přípravu do práce na další den, když jsem měla ještě sílu, pustili jsme si s přítelem telku.

O: Dopoledne jsem byl s malým v obýváku, pouštěli jsme si pohádky nebo jsme si hráli. Snažil jsem se ho zabavit, tak aby nerušil manželku, která v pracovní době měla školu s děčkama přes počítač, někdy to bylo dost náročné (úsměv). Po obědě, jak malý vytuhl a manželka skončila s voláním jsem se přesunul do pracovní místo ní a snažil jsem se věnovat zakázkám.

V čem se tedy lišil od běžného dne před pandemií?

M: Pro oba z nás byl zásadní ten přechod na home-office? Žee? (Jméno přítele)

O: Joo, to jo

M: Tím, že jsme najednou byli všichni doma. Pro mě to teda zas takový šok nebyl, protože jsem předtím byla dlouho na mateřské, ale nebyla jsem zvyklá mít doma i (jméno přítele).

A co jste tedy celé dny dělávali, kromě online výuky/home-office?

M: Hráli si s malým, občas jsme šli ven když to šlo a pak klasika doma, vaření, úklid a někdy když jsme se moc nudili tak jsme s (jméno přítele) předělávali nábytek a zutulňovali si bydlení, ale to byly spíš víkendy teda no.

O: souhlasně přikyvuje a směje se

2) ČAS

Kolik času jste spolu strávili před pandemií a kolik času spolu trávili během pandemie?

M: Než nás zavřeli, tak (jméno přítele) chodil do práce, malý do školky a já chvílku po mateřské do práce. Malýho jsem vyzvedávala vždycky po práci a přítel se vracel domů odpoledne okolo 3-4, takže společně jsme trávili odpoledne a večery. No a díky covidu jsme byli spolu furt, protože manžel i já jsme měli práci home-office a malý byl s náma doma taky.

O: Fakt všechnen čas jsme byli spolu. Předtím jsem občas zašel s chlapama na squash potom na pivo a to v té době nešlo, takže furt doma.

Takže to ovlivnilo i váš volný čas?

O: Joo to jo, všechno bylo zavřený, takže jsme nemohli nikam. Ani (jméno manželky) nechodila na jogu.

Jak jste si toto teda kompenzovali během pandemie? Našli jste si nějakou náhradu?

O: Když byl čas chodil jsem ráno běhat a pivo s chlapama jsme si občas dali načerno v garáži (smích)

M: Já jsem nebyla schopná se doma dokopat ke cvičení, volný čas jsem trávila s malým a večer s mužem u telky, někdy jsem sáhla i po knížce.

3) RODINNÉ POVINNOSTI

Díky pandemii jste teda byli nuceni přejít na formu home-office? Jaké to pro Vás bylo pracovat z domova? Jak jste to vnímali?

M: Pro mě to bylo opravdu velmi náročné. Zejména ta příprava, veškeré činnosti předělávat tak, aby se dali předat dětem v distanční formě, náročné to bylo i na psychiku, neustále

vymýšlet prvky na udržení dětské pozornosti, vzhledem k tomu, že pro děti bylo asi všechno zajímavější než počítač, ze kterého mluví paní učitelka (smích). Zároveň když jsem slyšela, že vedle přítel bojuje se zabavením syna, který vyžadoval moji přítomnost.

O: Náročný bylo hlavně to časové uzpůsobení, kdy jsem byl dopoledne s malým aby mohla žena pracovat a pak jsme se prostrídali.

Jaké změny jste zaznamenali v rodinných povinnostech během pandemických opatření?

M: U mě se toho moc nezměnilo, spíš jsem tak zpátky najela do těch starých kolejí jako při mateřské, akorát mi k tomu dopoledne přibyla ta škola a s ní spojené přípravy.

O: Tím, že (jméno přítelkyně) měla dopoledne školu, musel jsem se víc angažovat v kuchyni.

A co třeba zajištění nákupů? Kdo obstarával nákup před opatřeními a v období pandemie?

M: Nákupy potravin u nás řešil převážně přítel, před covidem, když jsem byla doma s malým tak jsem občas zašla i já, ale převážně nakupoval on po práci, protože to má po cestě a bere si auto. No a v tom období lockdownu jezdil taky on, akorát seznamy jsme si dělali teda trochu delší, aby nemusel jezdit tak často.

Péči o malého jste si teda rozdělili podle práce a jak to bylo s domácími pracemi?

O: Uklízení, a tak to bylo na ženě, na mě spadlo akorát vaření obědů, které jinak míváme v práci a ta dopolední péče o syna no kdy žena byla v pracovně.

4) RODINNÁ PODPORA V OBDOBÍ PANDEMIE

Jakou podporu jste si poskytovali v době pandemie?

M: Přítel mě podporoval a uklidňoval, jak jen to šlo. Poslouchal moje neustále stěžování a uklidňoval mě, že to určitě brzy skončí (úsměv). Bylo od něj i hezké, že svoji práci odsunul na odpoledne na úkor té mé.

O: Řekl bych, že jsme se oba podporovali navzájem, někdy potřebovala podpořit (jméno) někdy zas já. Tak to má být.

M: Velkou pomocí byli i přátelé a rodina na telefonu.

Jak tedy pandemie proměnila vaše vztahy v rodině?

M: Myslím, že nás to docela zocelilo co? (Smích)

O: To každopádně (smích)

M: Určitě jsme se naučili lépe spolupracovat, vycházet si vstříc a dělat kompromisy.

O: A taky to, že někdy je lepší neříkat nic a vyhovět ženě (smích)

Jaké zlepšení/zhoršení ve vašem partnerském vztahu přinesl covid? Co případně zůstalo neměnné?

M: Jak říkám všechno zlé je k něčemu dobré, tak právě díky tomu covidu, jsme se doma více semkli a dokázali jsme si rozdělit role u malýho a zároveň to skloubit s prací. Vzhledem k tomu, že jsme spolu byli 24/7 občas jsme došli do bodu, kdy jsme si neměli co říct. Což se teď zase zlepšilo, díky tomu, že oba chodíme do práce a máme každý den nové zážitky o kterých si můžeme večer pokecat.

Jaké zlepšení/zhoršení ve vašem vztahu s dětmi přinesl covid? Co případně zůstalo měnné?

M: Já myslím, že se to projevilo hlavně u (jméno partnera), který zjistil jaké to je trávit se synem tolik času a být s ním fakt pořád, že?

O: Noo přesně, a jsem za to rád. Nikdy jsem sice nezlehčoval (jméno partnerky) úlohu v péči o syna, ale až díky tomu lockdownu jsem fakt zakusil jaké to je.

PŘÍLOHA P 3: VÝZKUMNÁ JEDNOTKA Č. 3

Výzkumná jednotka je složena ze 4 členů (odpovídá matka)

Matka 36 let, povoláním učitelka MŠ, v období C19 na mateřské dovolené

Otec 37 let, provozní hotelu

Dcera 8 let, mateřská škola (6)

Dcera 4 roky (2)

Jak dlouho tvoříte pár?

Už to bude 19 let.

1) BĚŽNÝ DEN

Jak byste popsali svůj běžný den během nejtvrdších opatření?

Asi jako velký zmatek. Obě děti doma, my s manželem taky. Starší dcera sice měla online výuku, ale to byly maximálně 3–4 hodiny dopoledne, a třeba ani ne každý den. Manžel zase trávil hodně času na telefonu, na počítači, jednou dvakrát za týden jezdil na hotel skrz údržbu a nejnnutnější zařizování.

Prostě spoustu překřikování, hraní, sledování televize a péči o zahradu.

V čem se tedy lišil běžný den v době nejtvrdších opatření od běžného dne před pandemií?

Úplnou změnou režimu dne. Žádný neexistoval. Já jsem sice byla druhým rokem na mateřské s mladší dcerou, ale tím že najednou byla doma i starší a manžel, se rozbilo všechno, co jsme měli nastavené. Tak nějak mi chyběl nějaký cíl dne, a jakákoliv motivace no.

Jaká byla tedy náplň dne při nejtvrdších opatření?

Snažili jsme se nepozabíjet (smích). Ale ne. Náplň dne byla vyloženě péče o holky a domácnost. Plus teda pro mě e smyslem všeho stala zahrada, to byl takový únik z toho všeho.

2) ČAS

Jak byste tedy určila, kolik času jste spolu s manželem a dětmi trávili před pandemií a kolik času spolu trávili během pandemie?

Před pandemií jsem teda já byla doma s miminkem, malá ve školce, pak teda čerstvě ve škole, a manžel v práci. Takže společná odpoledne, pokud tedy manžel neměl odpolední nebo celodenní směnu. Během pandemie s dětmi full time, a s manželem taky markantní rozdíl, i když sem tam odjížděl.

Jak se změnila náplň vašeho volného času, případně jak jinak jste volný čas využívali?

Tak já jsem teoreticky měla volný čas i předtím (volný čas – naznačuje uvozovky prsty). Ale teda všechno, co jsem měla, jsem věnovala zahradě. Z té se stal takový můj projekt, nebojím se říct smysl dní. Fakt od března co to šlo, klidně na celý den vypadnout z domu i s holkama. Za jedno se ten byt omrzí, a za druhé jsem potřebovala vzduch, na chvíli jinam, vidět za sebou nějaké výsledky. Manželovi stačilo pivo a televize, ten byl asi naopak rád že je doma v klidu.

3) RODINNÉ POVINNOSTI

Jaké změny jste zaznamenali v rodinných povinnostech během pandemických opatření?

Já u sebe změnu nepozoruju teda, opět, skrz mateřskou jsem už měla nějaký zaběhlý systém. U manžela se teda změnilo to, že začal dělat veškeré nákupy v domácnosti, což vlastně zůstalo dodnes. Jinak si ale žádné změny vědoma asi nejsem, všechno ostatní jsem dělala já.

Jak ovlivnila pandemie formu výkonu vašeho zaměstnání a studia při opatřeních vlády?

Mateřská (smích). U starší dcery tedy online výuka, a manželovi se změnilo vše. Hotel byl zavřený, což teda neznamenovalo že by neměl žádné starosti, naopak bych řekla že na psychiku to bylo mnohem horší, ale nejviditelnější změna teda bylo to, že byl doma, dalo by se říct na home office.

Jak jste si tedy rozložili povinnosti doma? Péči o děti, o domácnost?

Já všechno kromě nákupu, ten byl manželova starost. A co se dětí týká, tam se ničemu vyhnout nešlo, prostě jsme byli zavření spolu. Což ale pro jejich vztah bylo jen dobře. Ne že by se holkám nevěnoval, ale ten rozdíl v čase byl obrovský. Takže péče byla dá se říct společná.

4) RODINNÁ PODPORA V OBDOBÍ PANDEMIE

Jakou podporu jste si poskytovali v době pandemie?

Děkuji Bohu za techniku a internet (smích). Ale pravidelné videohovory byly záchrana, prakticky jediný kontakt se světem. Jak s rodinou, tak s kamarádkami, klidně hodiny denně. Jak tedy pandemie proměnila vaše vztahy v rodině?

V širší rodině nijak. A u nás doma ani co se holek týká. Pro ně to bylo super, mít nás oba neustále pro sebe a u sebe, spousta času na hraní, tam to byl spíš splněný sen.

Takže změna spíše v partnerském vztahu? Dá se říct že zlepšení nebo zhoršení? Nebo beze změny?

Bohužel zhoršení, jednoznačně. Sice jsme byly více spolu, ale uzavřeli jsme se spíše před sebou navzájem. Pozoruju velké odloučení, sice jsme byli blízko, ale zároveň strašně daleko. Ta izolace od okolí, od přátel byla znát, nemohli jsme nic, a bohužel se to podepsalo. A ani po pandemii jsme nějak nezvládli navázat na to, co bylo předtím. Takže zhoršení.

A ve vztahu s dětmi tedy spíše zlepšení? Co případně zůstalo neměnné?

To asi ano. I když mi už lezly na nervy a hledala jsem kam bych si zalezla, abych měla chvíli klid (smích). Neměnné všechno a nic. Zjistila jsem tedy více zejména o starší dceři, což je super, a myslím, že se tím vyrovnalo i to, že mohla mít pocit, že více času věnuji miminku. Takže to vnímám pozitivně, vlastně možná nejpozitivněji ze všeho.

PŘÍLOHA P 4: VÝZKUMNÁ JEDNOTKA Č. 4

Výzkumná jednotka číslo 4.

Výzkumná jednotka je složena ze 4 členů:

Matka 43 let, manažerka

Otec 46 let, ředitel firmy

Dcera 17 let, střední škola (15)

Syn 14 let, základní škola (12)

Jak dlouho tvoříte pár?

O: Spolu jsme už 22 let, manželé 18 let.

1) BĚŽNÝ DEN

Jak byste popsali svůj běžný den během nejtvrdších opatření?

D: Pro mě teda bylo hlavní zvládnout online výuku, a další přípravu do školy. Hodně jsem mluvila s kamarádkami přes face-time, a večery jsem trávila buď v pokoji s knížkou nebo filmem, a nebo u přítele, když teda nebylo zrovna nějaké opatření, co by to zakazovalo.

S: Dopoledne škola, odpoledne buď nějaké hry na playku (Playstation), nebo jsme chodívali na fotbal na hřiště s děčkama.

M: Já jsem byla na home office, takže od rána telefony a maily, uvařit oběd, uklidit, další maily a hovory, odpoledne káva s manželem a pak zahrada, nebo nějaký pěkný film.

O: U mě to bylo podobně jako u manželky. Hlavní náplní dne pro mě byla práce, a zase práce. Jednou za týden jsem musel do kanceláří, ale většinu pandemie jsem si zařídil na home office. Na zahradu jsem se dostal málokdy.

V čem se tedy lišil běžný den v době nejtvrdších opatření od běžného dne před pandemií?

O: Musím říct, že co se práce týká, tak úplně ke změně nedošlo, myslím jako co do množství. Rozhodně méně cestování a kontaktu s lidmi. A celkově chyběl nějaký ten režim a změna.

M: Pro mě rozhodně režimem. Byla jsem zvyklá ráno odjet, splnit si co mám, vrátit se domů a fungovat doma. Pak se všechno tak nějak promíchalo a chtělo to hodně vůle, abych věnovala pozornost všemu, co bylo třeba. Člověk má takovou nějakou tendenci zlenivět.

D: Já asi souhlasím. Každopádně teda ztrátou sociálního kontaktu, ono mluvit pořád jen s našima, to zase taková výhra není (smích, otec se smíchem naznačuje pohlavek). Ale neustálé úkoly mě aspoň nutili mít nějakou náplň dne.

Jaká tedy byla náplň dne při nejtvrdších opatřeních?

M: Práce, škola, domácnost. A zase dokola. U všech asi stejná. Splnit si povinnosti, a pak se snažit neunudit se. Někdo to kompenzoval prací, někdy hrami, někdo neustálým vykecáváním do mobilu (smích). Naštěstí jsme všichni už dost staří, takže nebylo úplně třeba hledat někomu činnosti. Neumím si narovinu představit mít malé dítě v takovou chvíli.

2) ČAS

Kolik času jste spolu všichni trávili před pandemií a kolik trávili během pandemie?

O: To byl asi největší rozdíl no. I když možná ani ne. Sice jsme byli všichni doma, ale každý má svůj prostor a povinnosti, takže jsme si nějak nepřekáželi. Ale určitě to byl obrovský skok. Ale já si toho vážím.

M: Tak před pandemií jsme se potkávali ráno a večer, a to ani ne každý den. Teď jsme sice byli všichni doma, ale jak říká manžel, máme každý své pokoje a pracovny, takže ta hlavní činnost byla oddělená. Každopádně jsme spolu snídali, obědvali a zavedli jsme odpolední kávičky, to bylo moc fajn. A taky večery byly klidnější a občas jsme spolu koukli na nějaký film.

D: Mně teda přišlo, že jsme spolu byli pořád (smích). Byl to prostě nezvyk, slyšet že je plný dům. Ale vyloženě jsme se nepotkávali, to je fakt.

Jak se změnila náplň vašeho volného času, případně jak jinak jste volný čas využívali v porovnání s dobou před pandemií?

O: Tak před pandemií jsem míval pravidelně fotbálek s chlapama, to byl takový oddech, což vlastně pak nešlo. Ale jinak asi svůj čas takovým stylem nedělím. Mě práce baví, věnuju jí čas rád kdykoliv bez rozdílu.

M: K tomu se vyjadřovat raději nebudu (smích). Je fakt že náš tatínek je v práci prostě pořád. U mě každopádně přišla změna opět v tom zajištěném režimu. Byla jsem zvyklá na pravidelné pilates a často jsem se stýkala s přítelkyněmi na kávě. Najednou bylo volného času moc, ale nebylo co s ním. Ale pověřovala jsem se domu a zahradě, za to jsem moc ráda, to bylo takové pilates občas (smích). A taky jsem musela oprášit kuchařky no.

D: Mně se téměř všechno přesunulo domů, nebo teda na teamsy. Hodiny kytary jsem mívala online, kamarády taky, a fitko jsem si zařídila v pokoji, nebo venku. Taky jsem nejdřív byla nadšená kolik toho času bude, ale ve výsledku to taková výhra nebyla, když se stejně nic nesmělo.

S: A já jsem byl spokojený. Měl jsem klid a čas na hry, a s klukama na hřiště jsme chodívali taky pořád.

3) RODINNÉ POVINNOSTI

Jaké změny jste zaznamenali v rodinných povinnostech během pandemických opatření?

M: Před covidem k nám chodila dvakrát týdně paní na úklid, která nám zároveň dělala i velké nákupy. Skrz to všechno co nastalo jsme se ale domluvili, že to budeme zvládat sami. Takže nastalo velké dělení že (smích)?

D: (viditelně ne moc nadšená) No. Já jsem vyhrála luxování a utírání prachu.

S: Já jsem musel sekat zahradu, pomáhat mamce a musel jsem si uklízet v pokoji.

M: Já jsem se začala hodně starat o zahradu, to byl takový relax. Zároveň pak praní, žehlení, vaření a všechno ostatní. Nákupy občas obstaral manžel po cestě z práce, ale hodně jsme využívali rozvozů.

Jak ovlivnila pandemie formu výkonu vašeho zaměstnání a studia při opatřeních vlády?

M: To byla asi taky jedna z největších změn. Párkrát v minulosti jsem možnost home-office využila, ale určitě ne v takovém rozsahu. Na druhou stranu si nemůžu úplně stěžovat, spousta lidí vůbec práci nemělo.

O: Moje zaměstnání je hodně o komunikaci, přes maily, přes hovory, osobně. To poslední bylo tedy největší změna, vše jsem se snažil směřovat do online světa. Taky změna prostředí na domácí pracovnu, nicméně o nějakém ovlivnění asi není úplně řeč, vše probíhalo víceméně stejně.

S: My jsme měli každý den dopoledne školu před zoom nebo teamsy. I úkoly a tak jsme odevzdávali do odevzdávacího nebo na maily.

D: Online výuka. Nebo distanční se tomu říkalo. Bylo to divné, ale už jsme byli asi víc zvyklí, když to tak bývalo předtím. Akorát byla změna ze základky na střední. V tom množství úkolů a učení celkově, na základce to bylo takový aby se neřeklo, na gymplu to už bylo těžší.

Jak jste si tedy rozložili povinnosti doma? Péči o děti, o domácnost?

O: O všechno se u nás starala manželka. Za to ji teda obdivuju. Já jsem se od práce moc odtrhnout nemohl.

M: (netváří se nadšeně) Co mi zbývalo, že? Ale zvládli jsme to. Děti jsou samostatné, synovi jsem občas pomohla s úkoly, ale nešlo o nic zvláštního. Děti naopak pomáhaly mně, většinou bez odmlouvání (smích).

4) RODINNÁ PODPORA V OBDOBÍ PANDEMIE

Jakou podporu jste si poskytovali v době pandemie?

M: Děti byly moc šikovné. To pro mě byla největší podpora a úleva. Zároveň jsem vděčná za dobu ve které žijeme, kdy všechno jde řešit přes internet, nebo bezkontaktně. A taky je jednodušší kontakt s blízkými, svoje rodiče jsem měla na telefonu v rychlé volbě (smích).

O: Drželi jsme při sobě jako rodina, to bylo hlavní. Moje žena je skvělá, nechávala mě v klidu pracovat, měl jsem ideální podmínky pro jednání a práci.

Jak tedy pandemie proměnila vaše vztahy v rodině?

D: Já jsem asi začala o něco víc cenit bráchu. Ne vždycky si rozumíme, ale když jsem potřebovala pomoci s něčím do školy skrz počítač, nebo něco nastavit, tak vždycky pomohl. Aspoň k něčemu mu to věčný hraní je. A taky mamka byla skvělá. A bylo fajn je mít všechny doma, občas teda.

O: Já jsem byl nadměru spokojený s tím jak vše probíhalo. Všichni plnili co měli, všechno šlapalo.

M: Nevím jestli úplně proměnila. Spíš jsem se asi utvrdila ve všem, co bylo už dřív. Děti se snažily, jsem ráda že se nehádali, vlastně že jsme se celkově nehádali. Ono být v menším prostoru, tak by to asi taky vypadalo jinak. Takhle to bylo bezproblémové soužití. A jsme si teď s dětmi blíž.

Mluvíte spíše o dětech, ale co se týká v partnerském vztahu? Dá se říct že došlo ke zlepšení nebo zhoršení? Nebo beze změny?

O: Já si myslím že všechno je jak má být. Manželka ví, že mám dost práce, a vychází mi vstříc.

M: Snažím se (pousmání – smutek). Ale přála bych si, aby byl můj manžel někdy míň v práci. On v ní totiž je, i když zrovna přímo nepracuje a je doma. Což někdy není jednoduché. Ale díky dětem si nepřipadám sama.

PŘÍLOHA P 5: VÝZKUMNÁ JEDNOTKA Č. 5

Výzkumná jednotka je složena ze 4 členů:

Matka 37 let, povoláním učitelka

Otec 39 let, povoláním učitel

Dcera 15 let, základní škola

Syn 14 let, základní škola

Jak dlouho tvoříte pár?

M: Tento rok to bude 19 roků a z toho 16 manželé.

1) BĚŽNÝ DEN

Jak byste popsali svůj běžný den během nejtvrdších opatření?

M: Takže zima 2020-21. Řekla bych, že to bylo těžké období, všichni jsme byli frustrovaní, protože byla zima, brzo tma a pořád jsme byli zavření doma.

O: Tak zas strašné to nebylo, jen jsme si občas lezli na nervy, jak jsme byli furt spolu.

S: No nejlepší bylo, když se po ránu každý zavřel do jedné místnosti, to byl klid a potkali jsme se max v kuchyni.

V čem se tedy lišil od běžného dne před pandemií?

M: Tak pro nás dva asi převážně v tom, že jsme museli učit přes obrazovky, to byl velký rozdíl oproti třídám.

O: To rozhodně, běžně jsme ráno všichni odešli do práce a do škol, ale během lockdownů jsme se zavřeli a pracovali. Takže jsme nevěděli, v kolik máme vstávat, občas se stalo, že nebylo, co na snídani nebo na oběd, protože nám to nedošlo, že jsme čtyři doma a že se toho sní víc, než když jsme pryč. (smích)

D: Tak já jsem hlavně nemohla vidět spolužačky nebo kamarádky, protože se nikam moc nemohlo, že? Takže jsme spolu volali, ale to prostě není vůbec ono, no.

A co jste tedy celé dny dělávali, kromě online výuky/home-office?

S: Tak já jsem hlavně hrál Fortnite, LoLko nebo jsem venčil s kámošem jeho psa.

O: Tak snažili jsme se nějak zabavit, prvně byly ale na řadě povinnosti, takže jsme uklidili, navařili, a pak to bylo různé, no.

M: Všichni jsme začali víc číst, taky jsme děcka naučili vařit aspoň nějaké základní věci, někdy jsme hráli stolní hry. Chvilí jsme přemýšleli o pořízení psa, ale to pak šlo ze stolu.

D: Ne, to furt platí.

O: Uvidíme, uvidíme.

M: (pozvdech) No a taky jsme se snažili naučit naše rodiče volat přes videohovor, protože rodiče nás obou bydlí daleko, tak abychom je aspoň nějak viděli.

2) ČAS

Rozdíl byl tedy jak říkáte i v tom, kolik jste spolu trávili času. Jaký je tedy rozdíl ve společně stráveném času před pandemií a během ní?

M: Značný. Před pandemií jsme se ráno neviděli, oba jezdíme do jiného města učit a děcka vstávají až později. Odpoledne jsme přijeli kolem třetí, čtvrté, a to děcka byly buď na cestě ze školy nebo někde v kroužku.

D: No a když byla pandemie, tak jsme spolu snídali většinou, oběd jsme měli každý zvlášť a odpoledne jsme zase trávili spolu často.

S: Jo, furt jsme spolu byli, no.

Jak se změnila náplň vašeho volného času, případně jak jinak jste volný čas využívali?

O: No, pro nás dva to nebyl takový rozdíl, jelikož my jsme učili a opravovali testy nebo úkoly, to děcka měly volného času najednou víc.

M: Tak nějak bych to taky řekla.

S: No, začal jsem víc číst, předtím jsem moc nečetl, ale furt mě nebavilo jen hrát hry nebo se na něco dívat, tak jsem občas něco přečetl.

D: Já jsem teda taky četla, ale já jsem četla už hodně předtím, zkusila jsem si něco zahrát, ale to mě moc nebavilo. Chodím běhat od té doby hodně a na procházky, k těm by se to hodil ten pes.

M: Rozhodně

3) RODINNÉ POVINNOSTI

Jaké změny jste zaznamenali v rodinných povinnostech během pandemických opatření?

O: Tak rodinné povinnosti se nijak nezměnili, my nemáme nějak rozdělené, co kdo bude dělat.

M: Jo, kdo co vidí, že není nebo chybí, tak udělá nebo koupí. Jen jsme teda museli naučit naše rodiče nakupovat přes aplikace, protože se báli, že to chytí.

Jak ovlivnila pandemie formu výkonu vašeho zaměstnání a studia při opatřeních vlády?

M: Tak přešli jsme na on-line a nějak jsme to oba pracovní zvládli, nic jiného se nedalo dělat. Oříšek byl vymyslet systém, jak zadávat úkoly a jak psát testy, aby studenti moc nepodváděli, že?

O: Jojo, k tomu jsme si radili nejen mezi učiteli na jedné škole, ale psali jsme i kamarádům a známým z jiných škol, jak to hodlají dělat.

Jak jste si tedy rozložili povinnosti doma? Péči o děti, o domácnost?

S: Jak říkala mamka, kdo co vidí, to udělá, žádné cavyky ohledně toho. Já třeba nerad vysávám, tak jsem občas poprosil někoho.

D: Spíš pokaždé. Ale zas za to udělal něco jiného.

O: Tak ráno si udělal každý snídani sám většinou, obědy jsme vařili a večere jak kdy. A kolem baráku jsme si to rozdělili, jak bylo potřeba, žádné rozdělování na chlapské a ženské práce, každý zvládne všechno.

4) RODINNÁ PODPORA V OBDOBÍ PANDEMIE

Jakou podporu jste si poskytovali v době pandemie?

M: Asi takovou, jaká byla potřeba. Občas si potřeboval někdo povykládat, občas jsme se museli nechat na pokoji, jinak by nám praskly hlavy asi.

O: On člověk pozná, co ten druhý nebo děti potřebují a udělá to nebo pomůže, protože to tak prostě cítí. Ale nebylo tomu tak, lezli jsme si na nervy jako každá rodina, že jsme se radši každý zavřeli někam, abychom se nepohádali.

Jak tedy pandemie proměnila vaše vztahy v rodině?

O: Určitě nás to všechny sblížilo, zvládli jsme to společně, nic tragického se nestalo, a to je hlavní.

D: Já bych to zhodnotila dobře, protože nás toho naši hodně naučili, hlavně jsme toho hodně vařili a pekli, což bylo super.

M: Jsem za to ráda, že jsme spolu mohli strávit tolik času, i když nuceně, protože nás to neskutečně všechny sblížilo.

Jaké zlepšení/zhoršení ve vašem partnerském vztahu přinesl covid? Co případně zůstalo neměnné?

M: Nic moc se nezměnilo asi, víc si vážíme teď času, který spolu trávíme, protože teď už ho zase tolik není. Plánujeme si lépe čas, abychom spolu byli více.

O: A chceme jet sami bez dětí na dovolenou, to se nám nepovedlo od té doby, co je máme. (smích)

Jaké zlepšení/zhoršení ve vašem vztahu s dětmi přinesl covid? Co případně zůstalo neměnné?

O: Oba byli super, distanční výuku a celkově tu změnu zvládali na výbornou, nedělali nějak velké problémy, oba se snažili, zvykli si pomáhat doma. Pomalu nám dospívají.

M: Nemám co doplnit, oba nám pomáhali, nebyli kyselí, aspoň ne celou dobu.

PŘÍLOHA P 6: ZAKÓDOVANÝ ROZHOVOR Č.1

PŘÍLOHA P I: VÝZKUMNÁ JEDNOTKA Č. 1

Výzkumná jednotka je složena ze 4 členů:

Matka 37 let, povoláním účetní

Otec 39 let, povoláním kuchař

Dcera 12 let, základní škola

Syn 9 let, základní škola

Jak dlouho tvoříte pár?

M: Letos spolu budeme už 17 let, z toho jsme 13 let manželé.

1) BĚŽNÝ DEN

Jak byste popsali svůj běžný den během nejtvrděších opatření?

M: To by mělo být někdy zima 2021? To už budou brzo dva roky.

O: Popsal bych to jako zmatek a spoustu mluvení. Na jednu stranu už jsme si tak nějak zvykli být spolu více doma. přece jen pár lockdownů už jsme za sebou měli, ale se vši online výukou u dětí a manželčinou prací z domu měl člověk pocit, že mu praskne hlava.

D: My jsme měli dopoledne většinou školu, a odpoledne spoustu času na hraní. To bylo super. A maminka s tatínkem byli taky doma, takže si někdy hráli s námi.

M: Snídaně, škola, práce, oběd, a pak hodně napínavá odpoledne. Někdy televize, jindy jsme s dětmi hráli hry, nebo se alespoň snažili je nějak zabavit.

V čem se tedy lišil od běžného dne před pandemií?

O: Asi ve všem. U mě hlavně prací. Tak dlouho jsem doma snad ještě nikdy nebyl.

M: Opravdu ve všem. Normálně jsme ráno všichni odešli do práce, a do 4 odpoledne jsme se neviděli. Najednou jsme byli všichni neustále spolu. I co se jídla týká dřív jsem chystala maximálně svačinu do školy a pak večeri, každý jsme se stravovali zvlášť.

To byl taky šok, najednou vymýšlet jídla na každý den.

S: Mohli jsme si pořád hrát. A maminka a tatínek byli pořád doma

ODPOUČENÍ / TLAK NA PSYCHIKU
D: Neviděla jsem se se svoje spolužáky, to mi chybělo. *FORMA KOMUNIKACE* Někdy jsme si s holkama volaly, ale to *POZITIVNÍ VOČITÍ* není ono. Ale jinak to bylo super. Nemuseli jsme nikam chodit a *ZMĚNA REŽIMU* mohli jsme se koukat na *FORMA ZABAVY* televizi kdy jsme chtěli.

A co jste tedy celé dny dělávali, kromě online výuky/home-office?

NOVÉ SITUACE
M: No, to bylo teprve něco, vymýšlejte pořád něco nového, aby vám děti neskákaly po hlavě (směje se). Naštěstí máme zahradu, kam děti mohly aspoň na chvíli vyběhnout. *POBYT VENKU* Pokud se *POBYT VENKU* dalo, jezdili jsme hodně na výlety do přírody, v okolí máme nachozené snad všechny stezky *FORMA ZABAVY* a rozhledny. *RESTRIKCE* Když byl ale zákaz vycházení, snažili jsme se hrát s dětmi různé hry, vymýšlet jim program, ale velkým pomocníkem je samozřejmě internet a různé portály pro sledování filmů a seriálů. *INTERNET* *FORMA ZABAVY*

FORMA ZABAVY / *STEREOTYP*
O: Jak říká manželka. Já si teda pamatuju spoustu pohádek, a hlavně taky dětských písniček, *TLAK NA PSYCHIKU* z toho mi šla hlava kolem. Bylo toho opravdu dost.

2) ČAS

Rozdíl byl tedy jak říkáte i v tom, kolik jste spolu trávili času. Jaký je tedy rozdíl ve společně stráveném času před pandemií a během ní?

ZMĚNA REŽIMU
M: Obrovský. Jak říkám, před pandemií jsme se viděli ráno hodinku, a pak jsme se setkávali nejdříve kolem 15:00, po příchodu ze školy, družiny, nebo práce. *SPOLEČNĚ SOUŽITÍ* Odpoledne pak děti psávaly úkoly a chodily ven s kamarády, my s manželem jsme pracovali na zahradě, a samozřejmě manžel pracoval na směny, takže pro něj to bylo ještě víc specifické. Když budu počítat na hodiny, před pandemií třeba 6 hodin společného času. *TLAK NA PSYCHIKU* Během pandemic nonstop spolu.

O: Jak říká žena. Já jsem buď přicházel domů kolem 5–6 hodiny, nebo až pozdě v noci, když děti spaly, takže já ani těch 6 hodin ne. No byl to šok.

Jak se změnila náplň vašeho volného času, případně jak jinak jste volný čas využívali?

O: Co je to vlastně volný čas (smích). V každém případě covid změnil celou koncepci volného času, alespoň u mě. Předtím jsme si volného času vážili, snažili jsme se ho trávit společně na výletech v přírodě, v zábavních parcích, kdekoliv. Taky návštěvami u rodiny, přátel. Samozřejmě posedět s přáteli byl ideální plán na každý víkend. Pak najednou byl volný čas všechno. Tím že naše restaurace byla zavřená, neměl jsem absolutně žádnou náplň práce. Δ když už jsem se chtěl radovat z volna, tak stejně nešlo nic dělat a museli jsme zůstat doma. Hodně rychle jsem si začal přát žádný volný čas nemít.

M: Každopádně jsem si začala víc vážit klidu a změny, kterou přinášel. Asi souhlasím s manželem, všechno se změnilo, když je něčeho moc, tak je to vždycky problém. Tady tím že jsme měli volný čas všichni najednou, a ještě na tak dlouhou dobu, přestali jsme si ho vážit.

D: Asi nijak zvlášť ne. Teda to že jsem ho nemohla trávit s holkama a se spolužáky bylo blbě, ale jinak jsem asi dělávala to samé. Akorát dlouho.

S: Mě štvalo, že jsem nemohl chodit s klukama na hřiště. Ani na fotbal. Ale zase jsem mohl hrát FIFU, a dívat se na telku.

3) RODINNÉ POVINNOSTI

Jaké změny jste zaznamenali v rodinných povinnostech během pandemických opatření?

M: Asi žádné extrémní. Ono to tak nějak přišlo samo. Být spolu, trávit spolu čas. Odpadly nám povinnosti týkající se širší rodiny, moji rodiče žijí na druhém konci republiky a manželova maminka je už delší dobu v domově pro seniory, kam návštěvy vůbec nechodit nemohly. Takže jsme zůstali tak nějak spolu sami. Doma ale bylo všechno při starém, pokud se to tak dá nazvat. Změny přišli ve stráveném času, jinak nic.

Jak ovlivnila pandemie formu výkonu vašeho zaměstnání a studia při opatřeních vlády?

ONLINE VÝUKA
D: My jsme přešli na distanční online výuku. Nejdřív jsme dostávali jen úkoly, které jsme museli odevzdávat přes počítač, a pak jsme mívali i normální hodiny přes Teams nebo Zoom.

PRÁCE Z DOMU / HOME OFFICE
M: Já jsem přešla na home-office, pro mě to zase tak výrazná změna nebyla. Horší bylo sjednotit všechno dohromady, online výuku dětí a moji práci. *ZMĚNA REŽIMU* *PODPORA DĚTÍ* *PRVNÁČKA* *NOVÁ SITUACE* Tím spíše, když syn nastoupil během nejhorších časů do první třídy, museli jsme upřednostnit hlavně jeho, aby co nejméně utrpěl. *NOVÁ SITUACE* Všechno ostatní se dalo zvládnout hravě, ale starat se o prvňáčka, to byl úkol pro celou rodinu. *OPTIMISMUS* Ale zvládli jsme to, že?

POZITIVNÍ POCITY *SPOLEČNÉ SOUVĚTÍ*
S: Jasně. Náhodou to bylo super. Mohl jsem být doma s mamkou a tatínkou.

TLAK NA PSYCHIKU *STRACH*
O: No, super (směje se). Nějak jsme to zvládli. Pro mě to teda byl asi největší šok. Restaurace zavřená a nejistá budoucnost. *Z BUDOUCNOSTI* Později jsme teda otevřeli alespoň pro rozvoz a jídlo s sebou, ale ze začátku jsem byl naprosto bez práce, bez naděje a bez nějaké vidiny zlepšení. *TLAK NA PSYCHIKU* Dost času stály děti, ale to se nedá srovnávat.

Jak jste si tedy rozložili povinnosti doma? Péči o děti, o domácnost?

POZITIVNÍ POCITY / POMOČNOSTI *OPTIMISMUS*
O: Tak nějak, že kdo má ruce a nohy, ten bude makat. Ne, taková hrůza ani galeje to nebyly. *POMOČNOSTI* Já jsem se dobrovolně chopil vaření a péče o kuchyni. *ZMĚNA HODNOT* Ano, i včetně nádobí (smích). Tak jak jsem to předtím neměl rád, měl jsem plně zuby vaření z práce, tak teď naopak jsem byl za to rád.

POMOČNOSTI
M: A ani nevíte, jak jsem byla ráda já (smích). *TLAK NA PSYCHIKU* Jak říká manžel, vařil on, ale s nádobím jsme mu občas pomáhali i my ostatní. *OPTIMISMUS* Já jsem dělala klasické práce jako dřív – praní, žehlení. *STAROST O DĚTI* Děti se pak dělily o vysávání a utírání prachu, v tom žádná extrémní změna nebyla. *NOVÁ SITUACE* fungovali jsme společně už dřív. *TLAK NA PSYCHIKU* A starost o děti jsme si dělili podle toho, kdo měl víc sil. Ale taky rovnoměrně, nebyla v tom žádná křeč, snažili jsme se si tu dobu co nejvíce zpříjemnit a nezbláznit se. *OPTIMISMUS* A myslím že se nám to podařilo dost dobře. *TLAK NA PSYCHIKU* I když byly momenty, kdy jsem chtěla utéct, nebo se aspoň někam zavřít, abych měla chvíli klid.

4) RODINNÁ PODPORA V OBDOBÍ PANDEMIE

Jakou podporu jste si poskytovali v době pandemie?

O: Veškerou, co šla. Ono to ani nešlo jinak, s tím že jsme se od sebe nehnuli. Samozřejmě ponorková nemoc byla ob týden, bylo to náročné na psychiku. Ale musím říct že ani jednou jsme nedošli do bodu, kdy bychom byli opravdu zoufalí.

M: Nejsme spolu první rok. Už o sobě leccos víme a umíme odhadnout, jak se cítíme. Proto pokud jsme viděli že jeden z nás už mele z posledního, snažili jsme se přebrat iniciativu a nechávali jsme se odpočinout. A děti už taky nejsou úplně malé, takže pomáhaly, co to šlo. Samozřejmě teď to zní že všechno bylo ideální, nebylo, ale to zlé se snadněji zapomíná a zůstávají hezké chvíle. Ale opravdu jsme nikdy nebyli na žádné hranici sil, nebo nervů.

Jak tedy pandemie proměnila vaše vztahy v rodině?

M: Za mě určitě posílila. Byli jsme spolu, fungovali jsme spolu, všechno jsme sdíleli. Objevili jsme jeden na druhém spoustu věcí, které nám, vadí, ale taky jsme se přesvědčili, že jsme spolu rádi a že se máme rádi.

D: Já jsem byla moc ráda, že jsme byli všichni spolu. Bylo moc fajn mít maminku doma, a hlavně tatínka, s tím jsme předtím nebyli tak často.

S: Jo, to bylo. Tatka mě naučil super věci, už umím opravovat kolo a pomáhal jsem mu v dílně.

O: Já jsem se víc sblížil s dětmi. Předtím jsme spolu moc nebývali, práce mi brala hodně času. Za to jsem moc rád. A snažím se to držet i teď, i když je vše v normálu.

Jaké zlepšení/zhoršení ve vašem partnerském vztahu přinesl covid? Co případně zůstalo neměnné?

O: Neměnné je asi to, že jsme zůstali manželi (smích). To po takovém šoku nebylo během pandemie úplně běžné. Ale zvládli jsme to. Obdivoval jsem manželku, že všechny práce zvládala sama, já jsem se věnoval vřdycky spíš práci venku. A taky jsem hleděl, s jakým klidem zvládala školu u dětí, hlavně u syna. Já jsem větší nervák, tomuhle jsem se vyhýbal, co to šlo. Takže za mě určitě zlepšení, posílení vztahu.

POSÍLENÍ VZTAHU NOVA SITUACE
M: Taky si myslím že se vztah spíše zlepšil. Tolik času jsme spolu netrávili snad ani před dětmi, musím říct, že jsem měla strach, co to s námi udělá. Ale vybrala jsem si dobře (smích).

Takže všechno při starém, v mnohém lepší.
ZADANÁ ZMĚNA

Jaké zlepšení/zhoršení ve vašem vztahu s dětmi přinesl covid? Co případně zůstalo neměnné?

OBDIVU
M: Já teda obdivuju i děti. Zvládli všechno moc dobře. Dcera úplně, s tou nebyl problém žádný, ale ani u syna nemůžu říct, že by se to nedalo, nebo že by byly problémy. Poradili jsme si s tím. Já jsem s nimi sice bývala i před pandemií častěji, ale teď jsem mohla více nahlédnout do jejich životů, co je baví, co řeší a tak. To bylo moc fajn. Více jsme spolu mluvili, a musím zaklepat, do teď mluvíme o všem. Hlavně jsem ale ráda za manžela. Ten s nimi tolik nebýval. A hlavně syn se v něm našel, je to jeho velký vzor. Z toho mám snad největší radost, ještě větší než z konce lockdownu a toho všeho okolo.

SBLIŽENÍ S DĚTI PREROVNANÍ HODN TIME-MANAGEMENT
O: Jak jsem říkal. Našel jsem k nim cestu. Za to jsem moc rád. A umím si teď uspořádat čas tak, abych s nimi mohl být víc. Pochopil jsem spoustu věcí, i to, že tyhle chvílky mi už nikdo nevezme. Ale abych nebyl moc sluníčkářský, ztratil jsem mínění o vkusu dnešní mládeže, v hudbě i ve filmech. To jediné teda nepřekousnu (smích).